

A horizontal bar consisting of a long grey segment followed by a shorter black segment.

SPRÁVA ECRI O SLOVENSKU

(štvrtý monitorovací cyklus)

Prijatá 19. decembra 2008

Uverejnená 26. mája 2009

ECRI Secretariat
Directorate General of Human Rights and Legal Affairs
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0) 388 41 29 64
Fax: + 33 (0) 388 41 39 87
E-Mail: combat.racism@coe.int

www.coe.int/ecri

OBSAH

PREDSLOV	5
ZHRNUTIE	7
ZISTENIA A ODPORÚČANIA	11
I. EXISTENCIA A UPLATŇOVANIE PRÁVNÝCH PREDPISOV	11
MEDZINÁRODNÉ PRÁVNE DOKUMENTY	11
ZÁKON O POUŽÍVANÍ JAZYKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	11
TRESTNOPRÁVNE USTANOVENIA PROTI RASIZMU	12
ANTIDISKRIMINAČNÝ ZÁKON	13
ANTIDISKRIMINAČNÉ ORGÁNY A ĎALŠIE INŠTITÚCIE	15
- SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA	15
- ÚRAD SPLNOMOCNENKYNE VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE RÓMSKE KOMUNITY	16
- OMBUDSMAN	17
II. DISKRIMINÁCIA V JEDNOTLIVÝCH OBLASTIACH	18
VZDELÁVANIE	18
BÝVANIE	22
ZDRAVIE	24
ZAMESTNÁVANIE	24
DOSTUPNOSŤ SOCIÁLNEJ POMOCI	25
III. RASOVÉ NÁSILIE	26
IV. RASIZMUS VO VEREJNOM DISKURZE	28
V. ZRANITELNÉ/CIEĽOVÉ SKUPINY	29
RÓMOVIA	29
- ZMOCŇOVANIE	29
- REALIZÁCIA PROGRAMOV ZAMERANÝCH NA POMOC RÓMOM	29
- TVRDENIA O ÚDAJNÝCH STERILIZÁCIÁCH RÓMSKÝCH ŽIEN BEZ ICH PLNÉHO A INFORMOVANÉHO SÚHLASU	31
MAĎARSKÁ MENŠINA	32
MIGRANTI, UTEČENCI A ŽIADATELIA O AZYL	32
VI. ANTISEMITIZMUS	34
VZDELÁVANIE/ZVYŠOVANIE POVEDOMIA	35
VII. KONANIE PRÍSLUŠNÍKOV ORGÁNOV NA PRESADZOVANIE PRÁVA	36
VIII. MONITOROVANIE RASIZMU	37
ODPORÚČANIA VYBRANÉ NA PREDBEŽNÉ NÁSLEDNÉ HODNOTENIE	39
BIBLIOGRAFIA	41

PREDSLOV

Európsku komisiu proti rasizmu a intolerancii (ECRI) zriadila Rada Európy. Komisia je nezávislým monitorovacím orgánom pre oblasť ľudských práv, ktorý sa špecializuje na otázky rasizmu a intolerancie. Pozostáva z nezávislých a nestranných členov, ktorí sú do nej ustanovení na základe ich morálnej autority a uznávanej odbornej spôsobilosti v oblasti rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a intolerancie.

V rámci aktivít vyplývajúcich z jej štatútu ECRI vykonáva individuálny monitoring jednotlivých krajín, pričom v každom členskom štáte analyzuje situáciu v oblasti rasizmu a intolerancie a vypracúva námety a návrhy na riešenie zistených problémov.

Pri individuálnom monitorovaní jednotlivých krajín ECRI pristupuje ku všetkým členským štátom Rady Európy rovnako. Monitorovanie prebieha v 5-ročných cykloch a ročne sa uskutoční v 9 až 10 krajinách. Správy z prvého kola boli ukončené ku koncu roka 1998, z druhého kola ku koncu roka 2002 a z tretieho kola ku koncu roka 2007. Práca na správach štvrtého kola sa začala v januári 2008.

Pracovné metódy používané pri príprave správ zahŕňajú analýzu dokumentov, kontaktnú návštevu v danej krajine a následne dôverný dialóg s národnými orgánmi.

Správy ECRI nie sú výsledkom vyšetrovania alebo svedeckých dôkazov. Sú to analýzy založené na množstve informácií získaných z najrôznejších zdrojov. Prieskum dokumentov je založený na veľkom počte národných aj medzinárodných písomných prameňov. Návšteva krajiny umožňuje stretnúť sa priamo na mieste s predstaviteľmi relevantných kruhov (vládných aj mimovládnych) s cieľom získať podrobné informácie. V procese dôverného dialógu môžu národné orgány tam, kde to považujú za potrebné, predkladať svoje pripomienky k návrhu správy s cieľom opraviť prípadné faktografické chyby, ktoré by správa mohla obsahovať. Ak si to želajú, v závere tohto dialógu môžu národné orgány požiadať, aby sa ich stanoviská pripojili k záverečnej správe ECRI.

Štvrtá séria individuálnych správ o jednotlivých krajinách sa sústreďuje na implementáciu a hodnotenie. Posudzuje sa v nich miera, do akej sa plnili hlavné odporúčania ECRI z predchádzajúcich správ, a ich súčasťou je aj hodnotenie prijatých politík a opatrení. Správy obsahujú aj analýzu najnovšieho vývoja v danej krajine.

Pri niektorých konkrétnych odporúčaníach, ktoré sú vybrané spomedzi odporúčaní novej správy zo štvrtého kola, sa požaduje prioritné plnenie. Najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy ECRI vykoná predbežné následné hodnotenie plnenia týchto konkrétnych odporúčaní.

ECRI vypracovala ďalej uvádzanú správu na svoju vlastnú a plnú zodpovednosť. Správa odráža situáciu v období do 19. decembra 2008 a v nasledujúcej analýze ani v záveroch a návrhu ECRI sa neprihliada na nič, čo sa udialo po tomto termíne.

ZHRNUTIE

Od 27. januára 2004, keď bola uverejnená tretia správa ECRI o Slovensku, sa zaznamenal pokrok v rade oblastí, ktorých sa správa týkala.

Jednou z oblastí, kde sa z pohľadu mandátu ECRI dosiahol pokrok, bolo prijatie nového Trestného zákona s účinnosťou od januára 2006; tento zákon obsahuje viaceré ustanovenia týkajúce sa rasovo motivovaných trestných činov vrátane podnecovania k rasovej nenávisti. Trestný zákon taktiež ustanovuje, že rasový motív trestného činu sa považuje za priťažujúcu okolnosť. Ďalším dôležitým krokom bolo prijatie antidiskriminačného zákona s účinnosťou od 1. júla 2004. Tento zákon zakazuje diskrimináciu napr. z dôvodu rasy, náboženského vyznania alebo viery, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, farby pleti a jazyka a vzťahuje sa na oblasť zamestnávania, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vzdelávania. Zákon tiež ustanovuje vyrovnávacie opatrenia, ktoré sa môžu prijať napr. v prospech sociálne znevýhodnených osôb. ECRI teda konštatuje, že tento zákon je celkovo v súlade s medzinárodnými aj európskymi normami ochrany pred rasovou diskrimináciou. Orgánom, ktorému bola zverená úloha monitorovať uplatňovanie zákona, je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.

V máji 2008 slovenské orgány prijali nový školský zákon, ktorý zakazuje diskrimináciu a segregáciu vo vzdelávaní. Prijali aj Konceptiu výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Jedným z cieľov koncepcie je znížiť počet rómskych detí navštevujúcich špeciálne základné školy pre deti s postihnutím a začleniť ich do bežných škôl. V oblasti bývania slovenské orgány zabezpečili výstavbu sociálnych bytov s cieľom zlepšiť životné podmienky Rómov. Prijali aj podrobné usmernenia týkajúce sa spôsobu, akým by polícia mala vykonávať nútené vysťahovanie, aby sa znížila pravdepodobnosť, že sa v tejto súvislosti zopakujú porušenia ľudských práv, k akým došlo v minulosti.

Pokiaľ ide o situáciu Rómov v jednotlivých oblastiach, slovenské orgány prijali Základné tézy koncepcie politiky vlády SR v integrácii rómskych komunít v roku 2003. Koncepcia vymedzuje rad úloh v oblastiach, ako sú ľudské práva, vzdelávanie, zamestnávanie, bývanie alebo zdravotná starostlivosť, zameraných na riešenie problémov, ktorým Rómovia čelia v týchto oblastiach. V marci 2008 slovenské orgány prijali Strednodobú koncepciu rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike na roky 2008-2013, ktorej súčasťou sú aktuálne otázky, a ktorá navrhuje riešenia napr. pre oblasť vzdelávania, zdravia, zdravotnej starostlivosti a médií. Aj zákon o službách zamestnanosti obsahuje opatrenia, ktorých cieľom je pomôcť členom tejto skupiny začleniť sa do trhu práce. Ustanovuje napríklad, že 30 % stavu pracovníkov súkromných subjektov alebo štátnych podnikov by mali tvoriť dlhodobo nezamestnaní. Väčšinu dlhodobo nezamestnaných osôb tvoria Rómovia.

V období od uverejnenia tretej správy ECRI boli do služieb polície prijatí policajní špecialisti pre prácu s komunitami, a v rómskych komunitách dnes pôsobia rómski zdravotní asistenti, ktorí majú pomôcť zlepšiť zdravotnú situáciu ich obyvateľov. Tieto opatrenia predstavujú pozitívny krok smerom k širšiemu zapájaniu Rómov do realizácie opatrení, ktorých cieľom je riešiť otázky dôležité pre ich komunity. V nadväznosti na tvrdenia o údajných sterilizáciách rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu slovenské orgány urobili isté legislatívne zmeny týkajúce sa sterilizácií, v rámci čoho sa do Trestného zákona zahrnula skutková podstata trestného činu „nezákonnej sterilizácie“. Aj do zákona o zdravotnej starostlivosti bolo začlenených viacero záruk súvisiacich so sterilizáciou vrátane ustanovenia, že tento zákrok sa smie vykonať len na základe písomnej žiadosti a informovaného súhlasu. Prítomnosť Rómov na slovenskej politickej scéne sa posilnila po voľbách do miestnych zastupiteľstiev v roku 2006, v ktorých bolo zvolených 19 rómskych starostov.

V júli 2007 sa novelizáciou slovenskej legislatívy zaviedla doplnková ochrana žiadateľov o azyl; udáva sa, že došlo k zlepšeniu podmienok v strediskách na zadržiavanie cudzích štátnych príslušníkov.

ECRI víta tento pozitívny vývoj, ktorý sa na Slovensku zaznamenal. Napriek dosiahnutému pokroku však ešte existujú otázky, ktoré naďalej vyvolávajú znepokojenie.

Slovensko v roku 2000 podpísalo Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach, v ktorom sa ustanovuje všeobecný zákaz diskriminácie. Doteraz však tento dokument, ktorý nadobudol platnosť 1. apríla 2005, neratifikovalo. Ustanovenia Trestného zákona týkajúce sa rasovo motivovaných trestných činov sa uplatňujú len zriedkakedy a sudy riešili len niekoľko takýchto prípadov aj napriek nárastu rasovo motivovaného násillia proti etnickým menšinám vrátane Rómov, Maďarov, Židov či cudzincov z Afriky, Ázie alebo z Latinskej Ameriky, ktorý sa pozoruje v posledných rokoch. Antidiskriminačný zákon sa nepresadzuje tak dôrazne, ako by sa mohol, sčasti preto, že sa ešte v potrebnom rozsahu neuskutočnilo vzdelávanie sudcov o tomto zákone a o otázkach diskriminácie všeobecne, vrátane zásady presunutia dôkazného bremena v prípadoch diskriminácie. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva ako orgán oprávnený monitorovať dodržiavanie antidiskriminačného zákona nie je v súčasnosti dostatočne schopné túto úlohu v plnom rozsahu vykonávať napr. aj preto, že nemá právomoc zastupovať obeť pred súdom. Navyše sa vyjadrujú pochybnosti o tom, či je tento orgán v praxi dostatočne nezávislý.

Úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity, ktorému bola okrem iného zverená právomoc riadiť finančné prostriedky určené na programy a projekty týkajúce sa záležitostí Rómov, nemá v súčasnosti potrebné nástroje na plnenie tejto úlohy, vrátane ľudských a finančných zdrojov. Jednotlivé programy, ktoré príslušné orgány prijali s cieľom zlepšiť situáciu Rómov v rôznych oblastiach, ako napr. vzdelávanie, bývanie, zamestnávanie alebo zdravotná starostlivosť, sa nerealizujú tak energicky, ako by to bolo potrebné. V súčasnosti sa väčšina iniciatív prijatých v týchto oblastiach realizuje v kontexte projektov mimovládnych organizácií, Rady Európy alebo Európskej únie. S aktérmi rómskej občianskej spoločnosti a mimovládnymi organizáciami sa ešte stále dostatočne nekonzultuje a nie sú dostatočne zapájaní do procesu plánovania, realizácie a monitorovania týchto programov. Navyše, niektoré z týchto programov prijali príslušné orgány len pomerne nedávno. Napríklad Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania, ktorá ako jeden zo svojich cieľov uvádza zníženie počtu rómskych detí umiestnených do špeciálnych základných škôl pre deti s postihnutím a ich integráciu do bežných škôl, bola prijatá až v apríli 2008.

V oblasti vzdelávania sú rómske deti naďalej neúmerne vysoko zastúpené v špeciálnych základných školách pre deti s postihnutím a v tejto oblasti pre mnohé z nich ešte stále pretrváva problém faktickej segregácie. Hoci v oblasti bývania sa realizuje už spomínaná výstavba nových sociálnych bytov, ktorej cieľom je zlepšiť životné podmienky mnohých Rómov ešte stále žijúcich v izolovaných osadách bez prívodu vody a elektrickej energie a so slabo dostupnou alebo nedostupnou verejnou dopravou, tieto byty sa väčšinou naďalej stavajú v tých istých segregovaných lokalitách, kde Rómovia žili aj predtým. Miera nezamestnanosti Rómov naďalej prevyšuje celoštátny priemer.

Keďže obvinenia zo sterilizácie rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu sa vyšetrovali ako trestný čin genocídy, pri ktorom je potrebná vysoká dôkazná sila, väčšina prípadov bola uzavretá a len niekoľko obetí malo možnosť získať odškodnenie súdnou cestou.

Od roku 2006, keď k moci nastúpila koalíčná vláda s koalíčným partnerom Slovenskou národnou stranou, sa pozoruje vyostrenie rasistického politického diskurzu niektorých politikov, smerujúcej najmä proti Maďarom, ale aj proti rómskemu a židovskému obyvateľstvu. Bolo prijatých niekoľko opatrení na riešenie tohto problému, ku ktorým patrí napr. uplatňovanie relevantných ustanovení Trestného zákona. Od roku 2000 na Slovensku existuje Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, ktorý sa pravidelne aktualizuje. Zdá sa však, že v kontexte tohto plánu sa prijalo len málo opatrení, ktorými by sa doplnili relevantné ustanovenia Trestného zákona s cieľom bojovať proti podnecovaniu k rasovej nenávisti, aj v prípade, že sa ho dopúšťajú politické osobnosti. Na súde boli podané podnety týkajúce sa antisemitských útokov proti príslušníkom židovskej komunity alebo proti židovským pamätníkom a synagógam. Ale hoci medzi ciele už spomínaného Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie patrí aj cieľ monitorovať antisemitizmus a robiť osvetu a zvyšovať povedomie o tomto probléme, zdá sa, že žiadne konkrétne opatrenia neboli v tomto smere prijaté.

Ďalším problémom, na ktorý sa v tejto správe poukazuje, je absencia integračnej stratégie pre utečencov; táto stratégia však má byť vypracovaná do konca roku 2008. Nebol vytvorený ani nezávislý orgán na vyšetrovanie zneužívania právomocí polície voči menšinovým skupinám vo všeobecnosti a osobitne voči Rómom, hoci informácie poukazujú na existenciu tohto problému. Zatiaľ nebol vytvorený systém zberu etnických údajov v určitých oblastiach na účely hodnotenia postavenia menšinových skupín vo všeobecnosti a osobitne postavenia Rómov, aj keď § 9 zákona o ochrane osobných údajov umožňuje spracúvať tieto údaje pod podmienkou, že dotknutá osoba k tomu dá písomný súhlas. ECRI sa domnieva, že získavanie etnických údajov by mohlo príslušným orgánom pomôcť monitorovať účinnosť jednotlivých programov, ktoré prijali pre uvedenú skupinu obyvateľstva, a podľa potreby ich aktualizovať.

ECRI v tejto správe slovenské orgány žiada, aby prijali ďalšie opatrenia vo viacerých oblastiach; v tejto súvislosti formuluje rad odporúčaní vrátane tých, ktoré sa uvádzajú v ďalšom texte.

Keďže Slovensko v roku 2000 podpísalo Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach, ECRI ho vyzýva, aby urýchlene ratifikovalo tento dokument, ktorý považuje za dôležitý pre boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii. Vzhľadom na už spomínaný nárast rasovo motivovaných trestných činov ECRI odporúča, aby slovenské orgány aktívnejšie uplatňovali príslušné ustanovenia Trestného zákona s cieľom ukladať tresty osobám, ktoré páchajú tento druh trestnej činnosti. Zároveň odporúča, aby zvyšovali povedomie o závažnosti týchto trestných činov a o tom, že budú riadne potrestané.

ECRI taktiež odporúča, aby sa zabezpečilo úvodné aj ďalšie vzdelávanie sudcov o antidiskriminačnom zákone s cieľom prehĺbiť ich chápanie problematiky diskriminácie, a aby sa táto legislatívna norma uplatňovala dôslednejšie. ECRI odporúča, aby sa rovnaký typ vzdelávania zabezpečil aj pre advokátov.

ECRI odporúča, aby slovenské orgány podnikli kroky na posilnenie úlohy Slovenského národného strediska pre ľudské práva ako antidiskriminačného orgánu, ktorými by zabezpečili, že tento orgán bude v praxi vnímaný ako úplne nezávislý, že mu bude zverená právomoc zastupovať obeť rasovej diskriminácie pred súdom, a že mu budú pridelené dostatočné ľudské aj finančné zdroje. V súlade so svojím Všeobecným politickým odporúčaním č. 2 o špecializovaných orgánoch na boj proti rasizmu,

xenofóbií, antisemitizmu a intolerancii na národnej úrovni ECRI ďalej odporúča, aby Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v súvislosti s jeho posilnením uskutočňovalo aktívnejší výskum problematiky rasizmu a rasovej diskriminácie a postavenia menšinových skupín a viedlo celoplošné kampane na zvýšenie povedomia o týchto otázkach.*

ECRI vyslovuje slovenským orgánom uznanie za to, že rómsku problematiku postavili na úroveň horizontálnej priority a vyzýva ich, aby zvýšili kapacitu úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity v oblasti riadenia finančných prostriedkov vyčlenených na tento účel tým, že posilnia ľudské aj finančné zdroje pre tento úrad. ECRI ďalej odporúča viesť široko zamerané konzultácie a zapájať vedúce osobnosti rómskych komunit do rozhodovania o spôsobe, akým sa tieto finančné prostriedky vynakladajú, a pravidelne monitorovať a hodnotiť dosah prijatých opatrení.*

ECRI odporúča, aby sa prijali opatrenia s cieľom presunúť do bežných škôl tie rómske deti, ktoré boli neoprávnene zaradené do špeciálnych základných škôl, nakoľko tieto deti sú v špeciálnych školách ešte stále neúmerne vysoko zastúpené.

ECRI odporúča, aby s cieľom bojovať proti faktickej segregácii rómskych detí slovenské orgány zaviedli stimuly, vrátane finančných, ktorými by miestne samosprávy motivovali k prijímaniu a realizácii akčných plánov desegregácie škôl v ich pôsobnosti.*

ECRI považuje riešenie problému zintenzívnenia rasistického politického diskurzu zameraného najmä proti Maďarom, ale aj proti Rómom a Židom, za jednu z otázok prvoradého významu pre Slovensko. Z tohto dôvodu vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili uplatňovanie ustanovení Trestného zákona o podnecovaní k rasovej nenávisti v prípade politikov, ktorí majú rasistické vyhlásenia alebo prejavy.

ECRI taktiež odporúča, aby slovenské orgány urobili kroky na potlačanie všetkých foriem antisemitizmu v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 9 o boji proti antisemitizmu.

V súvislosti s tvrdeniami o údajných sterilizáciách rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu ECRI odporúča, aby slovenské orgány monitorovali všetky zariadenia, v ktorých sa vykonáva sterilizácia, a zabezpečili dodržiavanie už spomínaných legislatívnych záruk týkajúcich sa tohto zákroku. Taktiež odporúča, aby príslušné orgány urobili kroky na zabezpečenie riadneho vyšetrenia sťažností rómskych žien na ich údajnú sterilizáciu bez ich plného a informovaného súhlasu, a na primerané odškodnenie obetí.

ECRI uvádza aj rad odporúčaní týkajúcich sa polície, ktoré vychádzajú z jej Všeobecného politického odporúčania č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v práci polície, najmä odporúčanie vytvoriť nezávislý mechanizmus na podávanie sťažností a vyšetrovať a treťat' prípady zneužitia právomocí polície, medziiným aj vo vzťahu k príslušníkom menšín. ECRI v tejto správe zdôrazňuje aj dôležitosť získavania etnických údajov a poskytuje relevantné usmernenia.

---

* Odporúčanie tohto odseku bude predmetom procesu predbežného následného hodnotenia, ktoré ECRI uskutoční najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy.

ZISTENIA A ODPORÚČANIA

I. Existencia a uplatňovanie právnych predpisov

Medzinárodné právne dokumenty

1. ECRI vo svojej tretej správe vyzvala Slovensko, aby ratifikovalo Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach.
2. Slovensko podpísalo Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach 4. novembra 2000. Slovensko však tento protokol ešte neratifikovalo. ECRI nevie o žiadnych konkrétnych námietkach Slovenska proti tomuto protokolu. Preto si želá upriamiť pozornosť Slovenska na dôležitosť tohto dokumentu, ktorý nadobudol platnosť 1. apríla 2005, pre boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii. ECRI sa domnieva, že protokol umožní Slovensku účinnejšie bojovať proti týmto javom na celoštátnej úrovni.
3. ECRI opätovne vyzýva Slovensko, aby ratifikovalo Protokol č. 12 k Európskemu dohovoru o ľudských právach.
4. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby Slovensko bezodkladne ratifikovalo Revidovanú sociálnu chartu a Dohovor o účasti cudzincov vo verejnom živote na miestnej úrovni. ECRI taktiež odporučila, aby Slovensko ratifikovalo Dodatokový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie činov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.
5. Slovensko zatiaľ neratifikovalo Revidovanú sociálnu chartu, Dohovor o účasti cudzincov vo verejnom živote na miestnej úrovni ani Dodatokový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie skutkov rasistickej a xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov. Slovenské orgány uviedli, že sa pripravuje podpis Dodatkového protokolu k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie činov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.
6. Slovensko zatiaľ neratifikovalo Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín.
7. ECRI opakuje odporúčanie, aby Slovensko čo najskôr ratifikovalo Revidovanú sociálnu chartu, Dohovor o účasti cudzincov vo verejnom živote na miestnej úrovni a Dodatokový protokol k Dohovoru o počítačovej kriminalite týkajúci sa kriminalizácie skutkov rasistickej a xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov.
8. ECRI taktiež odporúča, aby Slovensko ratifikovalo Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín.

Zákon o používaní jazykov národnostných menšín

9. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa podnikli ďalšie kroky, ktorými by sa zabezpečilo, že zákon o používaní menšinových jazykov sa bude uplatňovať pre všetky menšinové skupiny, ktoré si želajú používať svoj materinský jazyk v úradnom styku. Vyzvala príslušné orgány, aby urobili potrebné legislatívne a iné kroky s cieľom umožniť plnú implementáciu Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

10. V období od uverejnenia tretej správy ECRI Úrad splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (úrad splnomocnenkyne)¹ zohrával kľúčovú úlohu pri štandardizácii rómskeho jazyka. Príslušné orgány ECRI informovali, že úrad sa podieľal na príprave Vyhlásenia štandardizácie rómskeho jazyka. Podľa úradu splnomocnenkyne je štandardizácia rómskeho jazyka významným krokom, ktorý zabezpečí, aby Rómovia mohli účinnejšie uplatňovať zákon o používaní menšinových jazykov.
11. ECRI poznamenáva, že 21. februára 2007 Výbor ministrov Rady Európy prijal odporúčanie o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v Slovenskej republike.² Výbor odporučil, aby Slovensko zobralo do úvahy všetky pripomienky výboru expertov k Charte regionálnych alebo menšinových jazykov, a aby okrem iného prednostne prehodnotilo požiadavku, podľa ktorej podmienkou platnosti záväzkov týkajúcich sa úradného styku je, aby osoby používajúce regionálny alebo menšinový jazyk tvorili najmenej 20% obyvateľstva obce, a aby zrušilo obmedzenia týkajúce sa používania regionálnych alebo menšinových jazykov v súdnom konaní.³ V súvislosti s týmto posledným bodom príslušné orgány ECRI informovali, že každý má právo na tlmočenie v občianskoprávnom aj v trestnom konaní. Správy však naznačujú, že rómske jazyky sa v úradnom styku používajú len zriedkakedy, pretože ich ovláda len veľmi málo štátnych zamestnancov.⁴ ECRI berie na vedomie aj informáciu príslušných orgánov, že ombudsman sa stretol s prípadmi, keď sťažovatelia podávali námietky v súvislosti s používaním ich materinského jazyka v trestnom konaní.
12. ECRI povzbudzuje snahy slovenských orgánov o štandardizáciu rómskeho jazyka a odporúča im, aby zabezpečili jeho popularizáciu.
13. ECRI opätovne odporúča, aby slovenské orgány príslušníkom menšinových skupín, ktorí si to želajú, zabezpečili možnosť používať ich materinský jazyk v úradnom styku. ECRI taktiež odporúča, aby slovenské orgány novelizovali zákon o používaní jazykov národnostných menšín s prihliadnutím na odporúčania výboru expertov k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov.

Trestnoprávne ustanovenia proti rasizmu

14. ECRI vo svojej tretej správe vyslovila názor, že sú potrebné ďalšie kroky na zvýšenie účinnosti trestnoprávnej ochrany pred rasovo motivovanými trestnými činmi.
15. Od 1. januára 2006 nadobudol na Slovensku účinnosť nový Trestný zákon. Príslušné orgány ECRI informovali, že tento zákon zakazuje vyhrážanie sa jednotlivcovi alebo skupine osôb obmedzením ich práv a slobôd pre ich príslušnosť k niektorej národnosti, rase alebo etnickej skupine alebo pre ich farbu pleti; Trestný zákon zakazuje aj podnecovanie k obmedzovaniu práv a slobôd niektorého národa, národnosti, rasy alebo etnickej skupiny (§§ 421-423). § 140(d) Trestného zákona ustanovuje, že spáchanie trestného činu z národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisťi alebo nenávisťi z dôvodu farby pleti sa považuje za priťažujúcu okolnosť. Príslušné orgány informovali ECRI, že ustanovenie o priťažujúcich okolnostiach sa okrem iného vzťahuje na vraždu, zabitie, ťažkú ujmu na zdraví a ublíženie na zdraví, vyhrážanie sa a hanobenie

¹ Podrobnejšiu diskusiu o práci tohto orgánu pozri v časti „Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie“.

² Odporúčanie RecChL(2007)1 Výboru ministrov o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku, 21. februára 2007.

³ Tamtiež.

⁴ Pozri Working Paper 23, Language policy and language rights in Slovakia, Gizella Szabó Mihály Gramma, Gramma Language Office, Dunajská Streda/Dunaszerdahely, 2006, s. 29.

cintorínov. Nový Trestný zákon trestá medziiným aj podporu alebo propagáciu skupiny osôb, ktorá násilím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd jednotlivcov (§§ 421 a 422). Ustanovuje potrestanie každého, kto verejne, najmä používaním zástav, odznakov, rovnošiat a hesiel, prejavuje sympatie k hnutiam, ktoré násilím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potláčaniu základných práv a slobôd osôb.

16. ECRI teda berie so záujmom na vedomie, že Trestný zákon bol novelizovaný s cieľom zvýšiť ochranu pred rasovými trestnými činmi. Príslušné orgány ECRI informovali, že v súčasnosti sa pripravuje ďalšia novela Trestného zákona s cieľom rozšíriť rozsah jeho pôsobnosti. Ale hoci ECRI uznáva, že nový Trestný zákon nadobudol účinnosť pomerne nedávno, považuje za potrebné, aby sa prijali ďalšie opatrenia na zabezpečenie jeho uplatňovania, najmä pokiaľ ide o zatýkanie a súdenie osôb páchajúcich rasovo motivované trestné činy.⁵
17. ECRI dôrazne odporúča, aby slovenské orgány prijali všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie boja proti rasovo motivovanej trestnej činnosti prostredníctvom riadneho uplatňovania príslušných ustanovení Trestného zákona.

Antidiskriminačný zákon

18. ECRI vo svojej tretej správe opätovne zdôraznila, aké dôležité je zabezpečiť existenciu úplného a jednoznačného právneho rámca na ochranu proti diskriminácii a vyzvala slovenské orgány, aby zabezpečili bezodkladné prijatie návrhu antidiskriminačného zákona.
19. ECRI s potešením konštatuje, že od 1. júla 2004 nadobudol na Slovensku účinnosť antidiskriminačný zákon, ktorým sa implementovali relevantné smernice Európskej únie.⁶ Zákon bol odvtedy niekoľkokrát novelizovaný, pričom posledná novela bola prijatá v apríli 2008. Zákon zakazuje diskrimináciu okrem iného na základe náboženstva alebo viery, rasy, národnosti alebo etnického pôvodu, farby pleti, alebo jazyka. Zákon sa vzťahuje na oblasť zamestnávania, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb ako aj vzdelávania.⁷ Obsahuje ustanovenia o priamej a nepriamej diskriminácii, o pokyne na diskrimináciu alebo o nabádaní na diskrimináciu a o neoprávnenom postihu.⁸ Ďalej ustanovuje, že za diskrimináciu na základe rasy, národnosti alebo etnického pôvodu sa považuje aj diskriminácia osoby z dôvodu, že má vzťah k určitej rase, národnosti alebo etnickému pôvodu. Antidiskriminačný zákon ustanovuje, že za diskrimináciu z dôvodu náboženského vyznania alebo viery sa považuje aj diskriminácia z dôvodu vzťahu k osobe určitého náboženského vyznania alebo viery a tiež diskriminácia fyzickej osoby bez náboženského vyznania.⁹ Zákon obsahuje aj ustanovenie o prenesení dôkazného bremena na žalovanú stranu v prípadoch diskriminácie. Orgánom, ktorému bola zverená právomoc monitorovať uplatňovanie zákona, je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.¹⁰

---

⁵ Podrobnejšiu analýzu uplatňovania Trestného zákona v prípade rasových trestných činov pozri nižšie v časti „Rasové násillie“.

⁶ Vráťane smernice Rady 2000/43/ES, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod a smernice Rady 2000/78/ES, Podrobnejšie informáciektorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

⁷ Články 3, 5-7.

⁸ Článok 2 a) (1)-(10).

⁹ Článok 2 a) (11).

¹⁰ Podrobnejšiu diskusiu o úlohách a právomociach Slovenského národného strediska pre ľudské práva pozri nižšie v časti „Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie“.

20. § 8 pôvodného antidiskriminačného zákona ustanovil dočasné vyrovnávacie opatrenia uplatniteľné na základe rasového alebo etnického pôvodu. V októbri 2004 ministerstvo spravodlivosti iniciovalo konanie pred ústavným súdom na určenie súladu tohto ustanovenia s ústavou. V roku 2005 ústavný súd tesnou väčšinou hlasov rozhodol o nesúlade uvedeného ustanovenia s ústavou kvôli jeho neurčitosti a kvôli tomu, že ústava neumožňuje prijímať vyrovnávacie opatrenia z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu. Antidiskriminačný zákon bol preto opätovne novelizovaný k 1. aprílu 2008¹¹ a v súčasnosti umožňuje uplatňovať dočasné vyrovnávacie opatrenia napr. z dôvodu sociálneho alebo ekonomického znevýhodnenia. ECRI v tejto súvislosti upriamuje pozornosť slovenských orgánov na kapitolu III jej Všeobecného politického odporúčania č. 7 k národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii, v ktorej sa hovorí, že zákaz rasovej diskriminácie nebráni zachovaniu alebo zavedeniu osobitných dočasných opatrení, ktorých účelom je zamedziť alebo kompenzovať znevýhodnenie osôb z dôvodu ich rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti a národnostného alebo etnického pôvodu. ECRI sa preto domnieva, že k vyrovnávacím opatreniam z dôvodu sociálneho znevýhodnenia je možné pridať aj vyrovnávacie opatrenia z vyššie uvedených dôvodov.
21. Príslušné orgány ECRI informovali, že antidiskriminačný zákon ustanovuje povinnosť monitorovať a hodnotiť vyrovnávacie opatrenia s cieľom posúdiť opodstatnenosť ich ďalšieho trvania. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva by malo dostávať správy o tejto činnosti. ECRI však nevie o tom, či sa takéto monitorovanie uskutočnilo.
22. Podľa Slovenského národného strediska pre ľudské práva je antidiskriminačný zákon ešte stále relatívne nový, a sudcovia majú preto tendenciu uplatňovať v prípadoch diskriminácie konzervatívny prístup, napr. pokiaľ ide o zásadu presunutia dôkazného bremena. V tejto súvislosti príslušné orgány ECRI informovali, že od septembra 2004 Sudcovská akadémia organizuje vzdelávanie pre budúcich sudcov, prokurátorov a ďalších činiteľov, ako sú súdni tajomníci a probační úradníci. Príslušné orgány tiež uviedli, že problematike ľudských práv sa venuje náležitá pozornosť, a že v rokoch 2006-2008 Sudcovská akadémia organizovala špecializované semináre o rasovo motivovaných trestných činoch a o širších otázkach diskriminácie v kontexte kurzov psychológie. Vzdelávanie o týchto otázkach sa zabezpečovalo aj v rámci projektov Rady Európy a Európskej únie. Je však potrebné prijať viac opatrení na zabezpečovanie úvodného aj ďalšieho vzdelávania pre sudcov o problematike rasovej diskriminácie vo všeobecnosti a osobitne o antidiskriminačnom zákone. ECRI bola taktiež informovaná, že tento zákon sa predbežne uplatňuje len zriedkakedy, sčasti aj preto, že neexistuje silný mimovládny sektor, ktorý by obetiam pomáhal podávať podnety na súd.
23. Pokiaľ ide o opatrenia prijaté s cieľom zvýšiť povedomie o antidiskriminačnom zákone, príslušné orgány ECRI informovali, že súčasťou aktivít ombudsmana zameraných na boj proti diskriminácii sú aj časté prezentácie v médiách (šírenie informácií o otázkach diskriminácie, možnostiach právnej ochrany, atď.). Mimovládne organizácie však ECRI informovali, že verejnosť len málo pozná tento zákon a vie málo o tom, aké dôsledky môže mať diskriminácia. Tieto informácie potvrdil aj výskum, ktorý uskutočnilo Slovenské národné stredisko, a podľa ktorého približne 10% populácie nepozná význam výrazu „diskriminácia“, alebo o ňom nikdy nepočuli, a že len štvrtina respondentov viac či menej vedela, čo je diskriminácia.¹² Stredisko vo svojom výskume ďalej zistilo, že len 40%

---

¹¹ Zákon č. 85/2008 Z. z.

¹² Pozri Správu o dodržiavaní ľudských práv v Slovenskej republike v roku 2006, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava 2007, s. 23.

dospelej populácie vedelo o tom, že bol prijatý antidiskriminačný zákon, pričom ostatní o jeho existencii buď nevedeli, alebo si mysleli, že ešte nebol prijatý.¹³

24. ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali opatrenia na zabezpečenie úvodného a ďalšieho vzdelávania pre sudcov a prokurátorov o problematike rasovej diskriminácie vo všeobecnosti a osobitne o antidiskriminačnom zákone. ECRI ďalej odporúča zabezpečiť vzdelávanie rovnakého druhu pre advokátov.
25. ECRI odporúča, aby slovenské orgány urobili kroky na zvýšenie povedomia verejnosti o antidiskriminačnom zákone. Odporúča tiež, aby v tejto súvislosti prijali opatrenia špecificky zamerané na etnické menšiny.

Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie

26. ECRI vo svojej tretej správe odporučila čo najskôr zriadiť osobitný orgán na boj proti rasizmu a diskriminácii, ako to predpokladal návrh antidiskriminačného zákona, a v tejto súvislosti upriamila pozornosť na svoje Všeobecné politické odporúčanie č. 7 o národnej legislatíve na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii, v ktorom zdôvodňuje potrebu takýchto orgánov, a na Všeobecné politické odporúčanie č. 2 o špecializovaných orgánoch na boj proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii na národnej úrovni, ktoré obsahuje usmernenia týkajúce sa organizácie, povinností a funkcií takýchto orgánov.
27. Právomoc zaoberať sa otázkami diskriminácie a rasizmu na Slovensku majú tri ďalej uvedené inštitúcie.
  - *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*
28. Už spomínané Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (stredisko) je orgánom, ktorému je zverená právomoc monitorovať uplatňovanie antidiskriminačného zákona. Stredisko má okrem iného právomoc bojovať proti rasizmu a rasovej diskriminácii, poskytovať poradenstvo a právne služby obetiam. Stredisko má tiež právomoc vydávať stanoviská k veciam, ktoré súvisia so zásadou rovnakého zaobchádzania. Stredisko ECRI informovalo, že po otvorení siedmich regionálnych kancelárií v roku 2007 (po jednom pracovníkovi v každom z nich) zaznamenalo výrazný nárast počtu sťažností. Príslušné orgány uviedli, že pracovníci týchto regionálnych kancelárií spolu s externými expertmi tvoria regionálnu poradenskú a monitorovaciu sieť. Vytvorenie týchto miestnych kancelárií bolo uvítané ako správna iniciatíva a vo všeobecnosti sa konštatuje, že majú pozitívny vplyv. Zdá sa však, že svojou kapacitou nedokážu uspokojiť dopyt, a preto by sa mali posilniť.
29. Stredisko informovalo ECRI, že v čase od prijatia antidiskriminačného zákona dostalo dovedna 3 500 sťažností. Druhý najväčší počet sťažností na diskrimináciu sa týka diskriminácie na pracovisku, pričom ide najmä o sťažnosti od Rómov. Stredisko uvádza, že mnohé zo sťažností na diskrimináciu sa týkajú aj prístupu k tovarom a službám, a že veľký počet týchto sťažností podávajú Rómovia. Stredisko dostalo aj sťažnosti týkajúce sa diskriminácie vo vzdelávaní a v oblasti zdravotnej starostlivosti a sociálneho zabezpečenia.¹⁴ Stredisko ECRI informovalo, že pri riešení prípadov uprednostňuje mediáciu pred súdnym konaním. V čase od decembra 2004 do decembra 2005 organizovalo regionálne semináre pre žiakov stredných škôl, miestne mimovládne organizácie, predstaviteľov miestnych samospráv, novinárov a miestnych štátnych

---

¹³ Tamtiež.

¹⁴ Bližšie informácie k týmto otázkam pozri v časti „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“.

zamestnancov s cieľom zvýšiť ich povedomie o konkrétnych formách priamej aj nepriamej diskriminácie.¹⁵

30. ECRI víta nové právomoci udelené Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva ako antidiskriminačnému orgánu, ale domnieva sa, že pre zvýšenie jeho efektívnosti treba venovať pozornosť niektorým otázkam. ECRI dostala informácie, podľa ktorých stredisko nie je také aktívne, aké by vo svojej úlohe antidiskriminačného orgánu mohlo byť. Aktéri občianskej spoločnosti ECRI informovali, že stredisko nevykonáva dost' vlastných aktivít a často sa spolieha na to, že budú miesto neho vykonávať niektoré úlohy, napr. výskum relevantných otázok súvisiacich s diskrimináciou. Stredisko navyše nemá reálnu právomoc zastupovať jednotlivcov pred súdom v prípadoch diskriminácie. Aktéri občianskej spoločnosti taktiež naznačili, že stredisko neprijíma dost' opatrení na zvyšovanie povedomia o antidiskriminačnom zákone a spomínaný výskum¹⁶ naznačuje, že v tejto oblasti by sa malo robiť viac. ECRI taktiež konštatuje, že existujú pochybnosti o nezávislosti niektorých členov tejto organizácie. ECRI sa domnieva, že nezávislosť Slovenského národného strediska pre ľudské práva a presvedčenie verejnosti vo všeobecnosti a osobitne menšinových skupín o tom, že svoju činnosť vykonáva nezávislým spôsobom, je kľúčovým predpokladom jeho efektívnosti.

31. ECRI odporúča, aby slovenské orgány podnikli kroky na posilnenie úlohy Slovenského národného strediska pre ľudské práva ako antidiskriminačného orgánu tým, že zabezpečia, aby bolo v praxi vnímané ako úplne nezávislé, aby malo právomoc zastupovať obeť rasovej diskriminácie pred súdom, a aby dostalo dostatočné ľudské aj finančné zdroje. V súlade so svojím Všeobecným politickým odporúčaním č. 2 o špecializovaných orgánoch na boj proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolancii na národnej úrovni ECRI ďalej odporúča, aby súčasťou posilnenia Slovenského národného strediska pre ľudské práva bol aktívnejší výskum otázok súvisiacich s rasizmom a rasovou diskrimináciou a s postavením menšinových skupín a uskutočňovanie celoplošných kampaní na zvýšenie povedomia o týchto otázkach.

- *Úrad splnomocnenkyne vlády Slovenskej Republiky pre rómske komunity*

32. Vo svojej tretej správe o Slovensku ECRI vyzvala príslušné orgány, aby pre Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity vyčlenili rozpočtové prostriedky potrebné na jeho efektívne fungovanie, a aby posilnili a spresnili právomoci a funkcie zverené tomuto orgánu.

33. V období od uverejnenia tretej správy ECRI Úrad splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (úrad splnomocnenkyne), ktorý v súčasnosti zamestnáva 35 osôb, otvoril päť regionálnych kancelárií,¹⁷ v každej po dvoch pracovníkoch. Úrad splnomocnenkyne ECRI informoval, že v súčasnosti prijíma nových pracovníkov, vrátane pracovníkov pre tieto regionálne kancelárie. Príslušné orgány uviedli, že tieto kancelárie poskytujú poradenstvo a usmernenia týkajúce sa implementácie vládnych programov, najmä v oblasti vzdelávania, zdravotníctva, bývania a sociálnych otázok. Zdá sa, že majú pozitívny vplyv na situáciu Rómov na miestnej úrovni. Ľudské a finančné zdroje doteraz vyčlenené na tieto kancelárie však nepostačujú na uspokojenie dopytu. ECRI nevie ani o tom, že by príslušné orgány prijali opatrenia na informovanie miestnych rómskych komunit o existencii týchto kancelárií.

¹⁵ Pozri Slovenské národné stredisko pre ľudské práva: Záverečná správa o implementácii projektu, Číslo projektu: VS/2004/0428, Názov projektu: Sériá národných antidiskriminačných aktivít. Dátum trvania projektu: 9. december 2004 - 8. december 2005, s. 8

¹⁶ Pozri „antidiskriminačný zákon“. 30

¹⁷ Banská Bystrica, Košice, Prešov, Spišská Nová Ves a Rimavská Sobota.

34. Ako sa uvádza vyššie, v období od uverejnenia tretej správy ECRI úrad splnomocnenkyne zohral aktívnu úlohu pri štandardizácii rómskeho jazyka.¹⁸ V roku 2004 uskutočnil mapovanie rómskych komunít na Slovensku, ktoré sa považuje za užitočný nástroj na získavanie informácií o ich situácii a na prijímanie opatrení na riešenie problémov, ktorým čelia. V máji 2007 bola vymenovaná nová splnomocnenkyňa a úrad splnomocnenkyne ECRI informoval, že štruktúra úradu sa odvtedy zmenila. Úrad splnomocnenkyne tvoria v súčasnosti tri sekcie, ktoré sa okrem iného venujú horizontálnym prioritám (vzdelávanie, zamestnávanie, bývanie, zdravie atď.), regionálnemu rozvoju a médiám. Úrad splnomocnenkyne ECRI informoval, že pracuje na odstraňovaní segregácie Rómov v oblasti bývania a vzdelávania.¹⁹ Pozornosť venuje aj médiám, predovšetkým rómskym, vrátane internetu a printových a audiovizuálnych médií. Úrad splnomocnenkyne ECRI informoval, že v týchto oblastiach spolupracuje s príslušnými ministerstvami a vládnymi orgánmi.
35. Príslušné orgány ECRI informovali, že riešenie situácie marginalizovaných Rómov bude jednou z horizontálnych priorít financovania zo štrukturálnych fondov Európskej únie, a že v rokoch 2007-2013 bude na tento účel k dispozícii približne 200 miliónov EUR. ECRI dostala informáciu, že v úrade splnomocnenkyne sa štrukturálnymi fondmi zaoberajú len 3 pracovníci. Schopnosť úradu splnomocnenkyne riadiť tieto fondy preto treba výrazne posilniť. To si bude okrem iného vyžadovať zvýšenie ľudských aj finančných zdrojov úradu.
36. ECRI vyslovuje slovenským orgánom uznanie za to, že rómsku problematiku postavili na úroveň horizontálnej priority a vyzýva ich, aby zvýšili kapacitu úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity v oblasti riadenia finančných prostriedkov vyčlenených na tento účel tým, že posilnia ľudské aj finančné zdroje pre tento úrad. ECRI ďalej odporúča viesť široké konzultácie s vedúcimi osobnosťami rómskej komunity a zapájať ich do rozhodovania o spôsobe využívania týchto prostriedkov, a pravidelne monitorovať a hodnotiť dosah prijatých opatrení.
37. ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali opatrenia na zvyšovanie povedomia rómskych komunít a informovali ich o existencii regionálnych kancelárií úradu splnomocnenkyne a o ich činnosti v oblastiach, ktoré sú pre tieto komunity dôležité.

- *Ombudsman*

38. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby úrad ombudsmana venoval osobitnú pozornosť možným rasistickým alebo diskriminačným aspektom sťažností a prípadov, s ktorými sa stretáva. ECRI odporučila aj osobitné školenia pre pracovníkov úradu ombudsmana o rôznych podobách, aké môže mať rasizmus a diskriminácia.
39. Ombudsman ECRI informoval, že počas uplynulých štyroch rokov dostal 14 000 sťažností, z ktorých s diskrimináciou súviselo len 150. Uviedol, že väčšina týchto sťažností sa týkala väznených osôb. Ombudsman ECRI informoval aj o tom, že spolupracuje so sudcami, políciou a prokurátormi. ECRI sa však domnieva, že úrad ombudsmana by mohol prijať viac opatrení zameraných na problematiku rasizmu a rasovej diskriminácie, ako je napr. prieskum dôvodov, prečo dostáva tak málo sťažností z tejto oblasti, alebo zabezpečenie primeraného vzdelávania

---

¹⁸ Pozri časť „Existencia a uplatňovanie právnych predpisov“.

¹⁹ Bližšie informácie o týchto otázkach pozri v častiach „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“ a „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

pre jeho pracovníkov zameraného na zvýšenie ich schopnosti identifikovať tie z prijatých sťažností, ktoré sa týkajú rasizmu a rasovej diskriminácie.

40. ECRI odporúča zabezpečiť vzdelávanie pracovníkov úradu ombudsmana o otázkach súvisiacich s rasizmom a rasovou diskrimináciou.

II. Diskriminácia v jednotlivých oblastiach

Vzdelávanie

41. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa okamžite podnikli kroky na riešenie nadmerného zastúpenia Rómov v špeciálnych základných školách pre deti s postihnutím, vrátane vypracovania a uplatňovania kritérií hodnotenia zohľadňujúcich kultúrne rozdiely, vzdelávania učiteľov a ďalších osôb vykonávajúcich hodnotenie s cieľom zabezpečiť, aby robili správne rozhodnutia, preraďovania rómskych detí zo špeciálnych základných škôl do bežných škôl, a rozšírenia ponuky škôl v osadách, kde existujú len špeciálne základné školy.
42. Príslušné orgány ECRI informovali, že v apríli 2008 bola prijatá Konceptia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Jedným z cieľov vytýčených v tejto koncepcii je znížiť percento rómskych detí navštevujúcich špeciálne základné školy napr. tým, že sa zachovajú a budú sa ďalej rozvíjať „nulté ročníky“ pre deti, u ktorých sa predpokladá, že nie sú dostatočne pripravené na vstup do prvého ročníka základnej školy. Príslušné orgány uviedli, že súčasťou tejto koncepcie je aj vypracúvanie sociálno-kultúrne nezávislých testov školskej spôsobilosti pre šesťročné a sedemročné deti. V koncepcii sa ďalej uvádza, že tieto testy môžu vykonávať výlučne pedagogicko-psychologické poradne. 6. augusta 2008 bola s účinnosťou od 1. septembra 2008 prijatá vyhláška²⁰ ministerstva školstva o postupe pri prijímaní detí do špeciálnych základných škôl. Ďalším opatrením, ktoré bolo prijaté v súvislosti s otázkou nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnych základných školách, bolo prijatie nového školského zákona²¹ v máji 2008, ktorým sa zakazuje diskriminácia a segregácia vo vzdelávaní.
43. Keďže vyššie uvedené opatrenia boli prijaté a/alebo predĺžené len nedávno, ich vplyv je predbežne ťažké hodnotiť. Akékoľvek takéto hodnotenie ešte sťažuje skutočnosť, že neboli vytvorené žiadne oficiálne mechanizmy na získavanie údajov o situácii rómskych detí umiestnených do tohto typu škôl. ECRI berie so záujmom na vedomie, že aktéri občianskej spoločnosti pozorujú isté počiatočné pozitívne výsledky, napr. pokiaľ ide o „nulté ročníky“. Konštatuje sa však, že skutočnosť, že väčšinu detí zaradených do týchto tried tvoria Rómovia, má potenciálne negatívny vplyv na ich integráciu. Viac iniciatív na riešenie problému nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnych základných školách by mali prijímať aj príslušné orgány, pretože sa zdá, že mnohé opatrenia sa buď prijímali z iniciatívy mimovládnych organizácií alebo ich tieto organizácie priamo vykonávali.
44. ECRI preto so znepokojením konštatuje, že výskum poukazuje na ešte stále neúmerne vysoké zastúpenie rómskych žiakov v špeciálnych základných školách. Udáva sa, že pravdepodobnosť ich umiestnenia do týchto škôl je 28-krát vyššia ako u nerómskych detí, že až 50% rómskych detí je do špeciálnych základných škôl alebo tried zaradených neoprávnene, a že približne 10% z nich by sa mohlo okamžite preradiť do bežnej školy. Tento jav podmieňujú tri hlavné faktory: 1) skutočnosť, že v testoch používaných na umiestňovanie detí do tohto

²⁰ Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 322/2008 Z. z. zo 6. augusta 2008 o špeciálnych školách.

²¹ Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní.

typu škôl sa nezohľadňuje osobitná situácia rómskych detí, vrátane jazykových bariér; 2) skutočnosť, že špeciálne základné školy dostávajú trikrát vyššie finančné prostriedky ako bežné školy v priamej úmere k počtu zaregistrovaných detí, čo tieto školy motivuje k tomu, aby prijímali rómske deti, a 3) skutočnosť, že špeciálne základné školy sú pre mnohých rómskych rodičov atraktívnou alternatívou bežného vzdelávania napr. aj preto, že ich deti v týchto inštitúciách dostávajú vyššie bodové ohodnotenie. Už spomínaná koncepcia by mala riešiť niektoré z týchto otázok a vzhľadom na závažnosť tohto problému ECRI dúfa, že bude čo najskôr uvedená do praxe.

45. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby prijali opatrenia na preradenie rómskych detí bez zdravotného postihnutia zo špeciálnych základných škôl do bežných škôl. Takisto dôrazne odporúča, aby sa čo najskôr realizovali opatrenia uvedené v Koncepcii výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania s cieľom riešiť problém neúmerne vysokého počtu rómskych detí umiestnených do špeciálnych základných škôl, a aby sa na ne vyčlenili primerané ľudské aj finančné zdroje.
46. ECRI odporúča, aby príslušné orgány vyhodnotili vplyv „nultého ročníka“, aby sa uistili, že nemá za následok pokračovanie segregácie rómskych detí.
47. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa podnikli ďalšie kroky na boj proti predsudkom a diskriminácii v školskom prostredí, vrátane špecializovaného vzdelávania pre riaditeľov škôl a učiteľov, ktorí by potom mali byť zodpovední za potlačanie všetkých prejavov nevraživosti alebo predsudkov u rodičov z väčšinového obyvateľstva.
48. Určitý výskum sa robil v súvislosti s tým, ako učitelia a asistenti učiteľov vnímajú rómskych žiakov, a aké skúsenosti majú títo žiaci so školou. Najpozitívnejší postoj k k rómskym žiakom majú rómski asistenti a učitelia, ktorí majú skúsenosti s prácou s týmito žiakmi, zatiaľ čo najnegatívnejšie ich vnímajú učitelia alebo kandidáti na učiteľstvo, ktorí s nimi nemajú žiadne skúsenosti.²² V inej štúdií rómskych a nerómskych žiakov štvrtého ročníka sa zistilo, že rómske deti majú veľmi pozitívny prístup k učeniu sa a k škole všeobecne, ale zároveň v rôznej miere vnímajú sociálne prostredie školy ako ohrozenie. Táto štúdia však tiež ukázala, že ich postoj k učiteľom a spolužiakom je vo všeobecnosti neutrálny alebo pozitívny. Ďalšie štúdie ukázali, že rómske deti sa pri snahe začleniť do svojej triedy stretávajú s mnohými problémami.²³
49. Ministerstvo školstva pre ECRI potvrdilo, že v školskom systéme existujú stereotypy a predsudky a naznačilo zámer dať urobiť osobitný výskum školskej integrácie rómskych detí. Ako sa uvádza vyššie, antidiskriminačný zákon a školský zákon zakazujú diskrimináciu a segregáciu vo vzdelávaní. Tieto zákony predstavujú pozitívny vývoj v boji proti diskriminácii vo vzdelávaní. Zdá sa však, že sa urobilo len málo krokov na ich uplatňovanie napr. prostredníctvom zvyšovania informovanosti pedagogických a ostatných pracovníkov škôl o ich existencii a ukladania primeraného postihu v prípade diskriminačných postojov a praktík. ECRI berie na vedomie aj znepokojujúce správy o náraste predsudkov u 14-ročných až 15-ročných žiakov voči etnickým menšinám a najmä voči maďarskej menšine. ECRI dostala informáciu, že tento nový jav je výsledkom zintenzívnenia negatívneho verejného diskurzu týkajúceho sa etnických menšín

---

²² Equal Access to Quality Education for Roma, Slovakia, Monitoring report 2007, Inštitút otvorenej spoločnosti, EU Monitoring and Advocacy Program, Education Support Program, Roma Participation Program, s. 509.

²³ Tamtiež, p. 510.

vo všeobecnosti a osobitne Maďarov, ktorá popri iných faktoroch ovplyvňuje spôsob, akým žiaci vnímajú túto skupinu.²⁴

50. ECRI si želá upriamiť pozornosť slovenských orgánov na kapitolu II svojho Všeobecného politického odporúčania č. 10 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v školskom vzdelávaní a prostredníctvom školského vzdelávania, v ktorom odporúča, aby členské štáty bojovali proti rasizmu a rasovej diskriminácii vo vzdelávaní napr. tým, že zabezpečia, aby sa boj proti týmto javom na školách, či už medzi žiakmi alebo pedagogickými pracovníkmi, stal súčasťou permanentnej politiky. ECRI ďalej odporúča, aby sa to dialo aj prostredníctvom vytvorenia systému na monitorovanie rasistických incidentov na školách a zberu údajov o týchto javoch s cieľom vypracúvať dlhodobé politiky na ich potlačanie a prostredníctvom vzdelávacích opatrení zameraných na potlačanie rasistických alebo diskriminačných incidentov, pri ktorých nie je spôsobená telesná ujma, ako sú napr. neformálne vzdelávacie aktivity organizácií zaoberajúcich sa obeťami rasizmu a rasovej diskriminácie. V uvedenom Všeobecnom politickom odporúčaní ECRI taktiež vyzýva členské štáty, aby sa podnecovanie k rasovej nenávisti na školách a akékoľvek iné závažné rasistické činy vrátane použitia násillia, hrozieb alebo poškodenia majetku kvalifikovali ako činy, za ktoré možno uložiť trest pozastavenia činnosti alebo vylúčenia alebo akékoľvek iné primerané opatrenie, a aby sa v rámci škôl povzbudzovalo prijatie kódexu správania proti rasizmu a rasovej diskriminácii pre všetkých ich pracovníkov.
51. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby vyšetrili tvrdenia o údajných diskriminačných praktikách na školách proti rómskym deťom a aby zabezpečili, že sa uplatní postih proti osobám, ktoré sú za ne zodpovedné. ECRI v tejto súvislosti odporúča prijať opatrenia na zvýšenie informovanosti všetkých pracovníkov škôl o antidiskriminačnom zákone a o ich zodpovednosti za prevenciu a potlačanie diskriminácie na školách.
52. ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali primerané opatrenia na boj proti predsudkom a diskriminácii vo vzdelávaní v súlade s kapitolou II jej Všeobecného politického odporúčania č. 10.
53. ECRI vo svojej tretej správe odporučila prijať ďalšie opatrenia na povzbudenie účasti rómskych detí na vzdelávaní na sekundárnom a terciárnom stupni. ECRI vyjadrila názor, že súčasťou týchto opatrení by malo byť aj finančné zabezpečenie umožňujúce deťom z chudobnejších rodín pokračovať v štúdiu, a zvyšovanie povedomia rómskych komunít o dôležitosti vzdelania pre ich deti, k čomu by mali prispievať aj početnejšie pozitívne rolové vzory, akými sú napr. rómski asistenti v triedach na jednotlivých stupňoch školskej sústavy.
54. Príslušné orgány ECRI informovali, že už spomínaná Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania ďalej rozvíja opatrenia prijaté s cieľom zlepšiť vzdelávanie rómskych detí. Uviedli, že tento dokument má tiež za cieľ zvýšiť kvalitu vzdelávania rómskych detí a žiakov, zlepšiť ich školskú úspešnosť a vybaviť ich potrebnými predpokladmi na vstup na trh práce. ECRI však nedostala bližšie informácie o opatreniach prijatých na implementáciu tejto koncepcie, najmä pokiaľ ide o sekundárne a terciárne vzdelávanie, ani o finančných a ľudských zdrojoch vyčlenených na tento účel.
55. Pokiaľ ide o asistentov učiteľov, podľa údajov príslušných orgánov túto funkciu v súčasnosti vykonáva 1 000 osôb. Nie všetky z nich však pracujú s rómskymi deťmi, pretože sa venujú aj deťom so sociálnym alebo zdravotným znevýhodnením. ECRI dostala informáciu, že mnohí riaditelia škôl by mali záujem

---

²⁴ Bližšie informácie o tejto otázke pozri v časti „Rasizmus vo verejnom diskurze“.

o rómskych asistentov učiteľa, ale nedostali na nich potrebné finančné prostriedky a nevedia, ako o ne požiadať. Príslušné orgány ECRI informovali aj o tom, že sa pripravuje nové nariadenie vlády, ktorým by sa mal zmeniť systém financovania rómskych asistentov učiteľa.

56. ECRI odporúča, aby slovenské orgány čo najskôr urobili kroky na implementáciu Koncepcie výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania, najmä pokiaľ ide o sekundárne a terciárne vzdelávanie. V tejto súvislosti odporúča, aby do jej plnenia boli zapojení aj aktéri občianskej spoločnosti, a aby sa naň poskytli potrebné ľudské aj finančné zdroje.
57. ECRI odporúča, aby slovenské orgány podnikli kroky na zvýšenie počtu rómskych asistentov učiteľa tým, že vyvinú aktívne úsilie na odbornú prípravu a nábor kandidátov na tieto miesta medzi príslušníkmi rómskej komunity.
58. Pokiaľ ide o situáciu rómskych detí v systéme vzdelávania všeobecne, ECRI so znepokojením konštatuje, že tieto deti sú naďalej vystavené faktickej segregácii najmä z toho dôvodu, že mnohé z nich žijú v segregovaných osadách. Znepokojivá je aj ešte stále všeobecne nižšia kvalita škôl v rómskych osadách. ECRI taktiež s veľkým znepokojením berie na vedomie informácie o takých závažných diskriminačných praktikách, ako je umiestňovanie rómskych detí do oddelených tried alebo ich oddelené stravovanie. Stupeň segregácie Rómov vo vzdelávaní sa dá merať len ťažko, pretože sa zrejme nezískavajú celkové údaje o počte segregovaných škôl alebo tried. ECRI sa navyše domnieva, že problém faktickej segregácie rómskych detí vo vzdelávaní by sa mal riešiť globálne a malo by sa prihliadať aj na problémy, ktorým táto skupina čelí v oblasti bývania a zdravotnej starostlivosti.²⁵
59. Ako sa uvádza vyššie, školský zákon zakazuje segregáciu vo vzdelávaní. Ustanovuje aj dočasné vyrovnávacie opatrenia v oblasti vzdelávania. Príslušné orgány ECRI informovali o existencii viacerých pilotných projektov na integráciu rómskych detí v škole. Medzi opatrenia, ktoré príslušné orgány prijali s cieľom bojovať proti faktickej segregácii rómskych detí vo vzdelávaní, patrí už spomínaný „nultý ročník“ a prijímanie rómskych asistentov učiteľa. Okrem toho v máji 2004 slovenské orgány prijali Koncepciu integrovaného vzdelávania pre rómske deti. Slovensko sa zapojilo aj do Dekády začleňovania rómskej populácie, 2005-2015. ECRI berie na vedomie opatrenia na integráciu rómskych detí v oblasti vzdelávania, ale považuje za potrebné, aby sa k riešeniu faktickej segregácie Rómov vo vzdelávaní pristupovalo aktívnejším spôsobom.
60. ECRI dôrazne odporúča, aby s cieľom bojovať proti faktickej segregácii rómskych detí slovenské orgány poskytli miestnym samosprávam stimuly, vrátane finančných, ktorými by ich motivovali k prijímaniu a realizácii akčných plánov na desegregáciu škôl v ich pôsobnosti.
61. ECRI dôrazne odporúča, aby slovenské orgány brali do úvahy kapitolu I jej Všeobecného politického odporúčania č. 10. V tejto kapitole ECRI vyzýva členské štáty, aby v súčinnosti s dotknutými stranami a s prihliadnutím na socioekonomickú dimenziu (zamestnanosť a bývanie) navrhli v najlepšom záujme dieťaťa politické opatrenia na zamedzenie nadmerného zastúpenia žiakov z menšinových skupín v niektorých školách. ECRI ďalej v súlade s týmto Všeobecným politickým odporúčaním odporúča, aby slovenské orgány zaviedli postupy umožňujúce predchádzať zaradovaniu detí z menšinových skupín do oddelených tried.

---

²⁵ Bližšie informácie o týchto otázkach pozri nižšie.

62. ECRI vo svojej tretej správe odporučila prijať ďalšie opatrenia na podporu práva rómskych detí na vzdelávanie v materinskom jazyku. Vyslovila najmä názor, že by sa mal ďalej rozšíriť a rozvíjať systém rómskych asistentov v triedach, ktorý sa osvedčil, a že Rómov treba povzbudzovať k získavaniu učiteľskej kvalifikácie.
63. ECRI dostala informáciu, že v niektorých školách sa v rámci pilotných projektov niektoré predmety alebo hodiny vyučujú v rómčine. Slovenské orgány ECRI ďalej informovali, že na vybraných základných a stredných školách sa začne vyhodnocovať verifikácia efektívnosti kurikula rómskeho jazyka a literatúry, a že sa začne s prípravou učiteľov týchto predmetov. Navyše, Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre pripravuje výučbu odborov rómsky jazyk a rómska literatúra, kultúra a dejiny. ECRI tento vývoj víta, keďže príslušné orgány naznačili, že je nedostatok učiteľov rómskeho jazyka a literatúry.
64. ECRI povzbudzuje príslušné orgány k tomu, aby pokračovali v poskytovaní výučby materinského jazyka pre rómske deti. V tejto súvislosti odporúča, aby sa prijali ďalšie opatrenia na prípravu učiteľov rómskeho jazyka, a aby sa zabezpečilo zvýšenie počtu škôl, ktoré ponúkajú výučbu materinského jazyka pre rómske deti. ECRI taktiež odporúča, aby sa podnikli ďalšie kroky na prípravu a nábor väčšieho počtu rómskych učiteľov.

Bývanie

65. Vo svojej tretej správe o Slovensku ECRI odporučila urýchlene prijať opatrenia na zlepšenie bytovej situácie Rómov a najmä na zabezpečenie slušného štandardu bývania a infraštruktúry pre rómske rodiny, ktoré nemajú prístup ani k základnej vybavenosti. ECRI zdôraznila aj potrebu riešiť problém segregácie rómskych komunít od väčšinového obyvateľstva a postojov väčšinového obyvateľstva, ktoré k takejto segregácii prispievajú. ECRI sa domnieva, že hlavným cieľom bytovej politiky by malo byť umožniť rómskym komunitám žiť medzi väčšinovými komunitami.
66. V období od uverejnenia tretej správy ECRI sa v oblasti bývania urobili viaceré opatrenia. V roku 2004 úrad splnomocnenkyne pre Rómov navrhol a financoval spomínané mapovanie rómskych komunít,²⁶ ktorého výsledky sa využívajú pri tvorbe jednotlivých vládnych politík vrátane politík v oblasti bývania. Úrad ECRI informoval, že financuje programy sociálneho bývania, a že od roku 2001 bolo postavených približne 1 700 sociálnych bytov. Podľa informácií, ktoré ECRI dostala od úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity, 80 percent nákladov na sociálne byty financujú príslušné orgány a zvyšných 20 percent tvorí príspevok budúcich nájomníkov sociálnych bytov, ktorí si ho odpracujú pri ich výstavbe. Zdá sa však, že výsledkom tohto systému je nedostatočná kvalita niektorých postavených bytov, keďže stavebné práce nevykonávajú profesionáli.
67. ECRI so znepokojením konštatuje, že niektoré sociálne byty sa stavajú v tých istých segregovaných lokalitách, kde Rómovia žili aj dovtedy. To znamená, že hoci životné podmienky Rómov sa vďaka novému sociálnemu bývaniu zlepšia, Rómovia zostávajú fakticky segregovaní od zvyšku populácie. Navyše mnohí Rómovia – podľa niektorých odhadov až 100 000 osôb – naďalej žijú v segregovaných osadách postavených bez stavebného povolenia a/alebo zapojenia príslušných orgánov. Životné podmienky v týchto osadách sú absolútne nevyhovujúce – osady majú zlú alebo nemajú žiadnu kanalizáciu, sú preľudnené, nemajú tečúcu vodu a prívod elektrickej energie, a majú obmedzený alebo nemajú žiadny prístup k verejnej doprave. Príslušné orgány informovali ECRI o zámere vypracovať akčný plán pre oblasť bývania založený na Dlhodobej koncepcii rozvoja bývania marginalizovaných skupín obyvateľstva, ktorého

---

²⁶ Pozri „Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie“.

cieľom má byť zlepšenie bytovej situácie Rómov. ECRI však nevie o plánovaných opatreniach na implementáciu tohto programu.

68. ECRI so znepokojením konštatuje, že na práva Rómov v oblasti bývania naďalej vplyvajú diskriminačné a netolerantné postoje niektorých príslušníkov väčšinového obyvateľstva. V tejto súvislosti Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie v marci 2005 konštatoval, že Slovensko diskriminuje Rómov,²⁷ keďže štátne orgány neprijali žiadne opatrenia na zrušenie uznesenia mestského zastupiteľstva v Dobšinej prijatého na mimoriadnom zasadnutí 5. augusta 2002, ktorým zrušilo svoje vlastné predchádzajúce uznesenie o výstavbe nízkonákladových bytov pre Rómov. Toto druhé uznesenie bolo prijaté na základe petície, ktorú podpísali niektorí obyvatelia Dobšinej. ECRI však nevie o žiadnych krokoch prijatých na zvýšenie povedomia verejnosti o práve Rómov na bývanie na úrovni porovnateľnej so zvyškom spoločnosti.
69. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, že opatrenia prijímané s cieľom zlepšiť podmienky bývania Rómov budú zohľadňovať potrebu integrácie príslušníkov tejto skupiny s ostatným obyvateľstvom a požiadavku, aby sociálne byty stavané pre Rómov spĺňali všetky relevantné normy.
70. ECRI odporúča, aby sa prijali opatrenia na zvýšenie povedomia širokej verejnosti o právach Rómov v oblasti bývania a na posilnenie ich dodržiavania.
71. V období od uverejnenia tretej správy ECRI sa vyskytli prípady núteného vystaňovania Rómov napr. v Nových Zámkoch, Košiciach a Sabinove. V tejto situácii zohráva úlohu viacero faktorov, vrátane neschopnosti niektorých rómskych nájomníkov platiť nájomné a skutočnosti, že sa prijíma len málo opatrení na to, aby sa im v tejto súvislosti pomohlo. ECRI berie na vedomie aj správy naznačujúce, že okrem iného aj reformy v oblasti sociálnej pomoci²⁸ uskutočnené v roku 2004 oslabili schopnosť nájomníkov v hmotnej núdzi, najmä Rómov, pravidelne platiť nájomné a inkaso. ECRI znepokojujú aj správy naznačujúce, že k vystaňovaniu Rómov niekedy dochádza kvôli intolerancii a predsudkom voči tejto skupine.
72. Mimovládne organizácie ECRI informovali, že príslušné orgány urobili v súvislosti s núteným vystaňovaním jeden pozitívny krok, keď v polovici roku 2008 vydali podrobné usmernenie pre políciu o spôsobe, akým by sa malo vykonávať nútené vystaňovanie, pretože sa zdá, že sa nie vždy robilo spôsobom, ktorý plne rešpektoval štandardy ľudských práv v tejto oblasti. Toto usmernenie vypracovala komisia pre nútené vystaňovanie, ktorej členmi sú aj príslušníci polície. Mimovládne organizácie taktiež uviedli, že nútené vystaňovanie sa v súčasnosti môže vykonať len na základe rozhodnutia súdu. ECRI berie tieto pozitívne kroky na vedomie, ale dostala aj informácie, podľa ktorých sa pred súdy dostalo len málo prípadov, v ktorých sa namietalo proti nútenému vystaňovaniu alebo spôsobu jeho vykonania.
73. ECRI odporúča, aby slovenské orgány urýchlene prijali opatrenia na ochranu Rómov pred núteným vystaňovaním tým, že zabezpečia: 1) aby dotknuté osoby mali možnosť reálne využívať poradenstvo; 2) aby sa stanovila primeraná a rozumná lehota na vypovedanie z nájmu; 3) aby sa informácia o navrhovanom vystaňovaní oznámila s dostatočným predstihom; 4) aby vystaňovanie nebolo možné vykonať za obzvlášť nepriaznivého počasia alebo v noci; 5) aby sa poskytli právne prostriedky nápravy, a 6) aby sa poskytovala právna pomoc osobám, ktoré ju potrebujú na to, aby sa mohli domáhať nápravy súdnou cestou.

²⁷ Pozri CERD/C/66/D/31/2003, 10. marca 2005.

²⁸ Bližšie informácie o tejto téme pozri v časti „Dostupnosť sociálnej pomoci“.

74. ECRI odporúča zabezpečiť vzdelávanie a zvyšovanie povedomia miestnych orgánov a všetkých ostatných zainteresovaných subjektov o dodržiavaní základných práv v súvislosti s núteným vysťahovaním.

Zdravie

75. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa prijali opatrenia, ktorými by sa pre rómske komunity zabezpečil rovnocenný prístup k zdravotnej starostlivosti, vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, ako sú napr. vakcinačné programy. ECRI taktiež odporučila, aby sa zvyšovalo povedomie a zabezpečilo vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov s cieľom bojovať proti stereotypom a predsudkom, ktoré môžu viesť k diskriminačnému zaobchádzaniu s rómskymi pacientmi.

76. Úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity ECRI informoval, že v roku 2007 bol prijatý Program podpory zdravia znevýhodnenej rómskej komunity. Cieľom programu je zlepšiť zdravotné povedomie Rómov. Program sa vykonáva prostredníctvom desiatich regionálnych úradov, v rámci ktorých tridsať komunitných pracovníkov zabezpečuje zdravotné vzdelávanie pod dohľadom pracovníkov verejného zdravotníctva. Úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity ECRI informoval, že hlavnou úlohou zdravotných pracovníkov je sprostredkovať základné poznatky o otázkach zdravia a zvyšovať povedomie odborného zdravotníckeho personálu, ako sú lekári a zdravotné sestry. Úrad ECRI taktiež informoval, že v rámci programu sa zabezpečuje, aby cieľová populácia mala potrebnú zdravotnú dokumentáciu vrátane preukazu poistenca, a vykonávajú sa vakcinačné programy. Úrad splnomocnenkyne pre rómske komunity uviedol, že títo terénni pracovníci sa neprijímajú na základe etnického pôvodu, ale že kritériami pre ich výber je, aby sa tešili uznaniu rómskej komunity a ovládali rómsky aj slovenský jazyk. ECRI dostala informáciu, že v súčasnosti pôsobi štyridsať takýchto rómskych zdravotných pracovníkov.

77. Uvedené opatrenia sú prvým pozitívnym krokom k riešeniu problémov, s ktorými sa Rómovia stretávajú v oblasti zdravia. Zdravotná situácia mnohých Rómov je však stále znepokojivo horšia ako u väčšinového obyvateľstva a detská úmrtnosť je u Rómov dvojnásobne vyššia ako u Nerómov. Znepokojenie ECRI vyvolávajú aj informácie, že sa naďalej bežne praktizuje segregácia rómskych pacientov v zdravotníckych zariadeniach.²⁹ ECRI nevie o tom, že by boli prijaté opatrenia na vyšetrenie tejto situácie a na vyvodenie dôsledkov pre tých, čo uplatňujú takéto praktiky.

78. ECRI povzbudzuje slovenské orgány, aby pokračovali v implementácii Programu podpory zdravia znevýhodnenej rómskej komunity a odporúča, aby boli na tento účel vyčlenené potrebné ľudské aj finančné zdroje. Zároveň príslušné orgány povzbudzuje, aby pokračovali v nábore a vzdelávaní zdravotných asistentov spomedzi členov rómskej komunity a odporúča, aby v nej uskutočňovali kampane za týmto účelom.

79. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby prešetrili tvrdenia o údajnej segregácii v zdravotníckych zariadeniach, a aby prijali primerané opatrenia proti tým, čo uplatňujú takéto praktiky.

Zamestnávanie

80. Vo svojej tretej správe o Slovensku ECRI odporučila vyvinúť ďalšie úsilie na zlepšenie situácie rómskej komunity v oblasti zamestnávania. Vyjadrila názor, že vzhľadom na dlhodobú a endemickú povahu znevýhodnenia Rómov na trhu práce sú potrebné osobitné opatrenia na to, aby sa pozdvihli na úroveň, z ktorej

²⁹ Pozri Výbor pre práva dieťaťa, 45. zasadnutie, Posúdenie správ predložených štátmi – zmluvnými stranami podľa článku 44 dohovoru, Záverečné odporúčania, CRC/C/SVK/CO/2, 8. júna 2007.

budú môcť na trhu práce rovnocenne súťažiť s príslušníkmi väčšinového obyvateľstva.

81. Slovenské orgány uviedli, že v prvom štvrtroku 2008 bol novelizovaný zákon o službách zamestnanosti, ktorý obsahuje nové ustanovenia týkajúce sa tvorby aktívnej politiky trhu práce. ECRI rozumie zákonu o službách zamestnanosti tak, že 30 % stavu zamestnancov súkromných subjektov aj štátnych podnikov by mali tvoriť dlhodobozamestnaní, a že 30% ich zisku by sa malo reinvestovať do sociálnych podnikov. Príslušné orgány uviedli, že ich dlhodobým cieľom je začleňovať dlhodobozamestnaných, najmä Rómov, do trhu práce. Pristúpili k prvému kolu zriaďovania sociálnych podnikov, ktoré je v pilotnom štádiu, a uviedli, že sa zameriava najmä na východnú časť krajiny s početnou rómskou populáciou. K máju 2008 bolo zriadených 8 sociálnych podnikov, najmä v biologickom a ekologickom sektore, pretože podľa názoru príslušných orgánov si tieto oblasti nevyžadujú vysokú kvalifikáciu, ale sú produktívne.
82. ECRI uznáva, že tieto opatrenia sú prvým krokom k riešeniu problémov, s ktorými sa Rómovia stretávajú v súvislosti so zamestnávaním, ale zároveň so znepokojením konštatuje pretrvávanie vysokej miery nezamestnanosti Rómov a ich najvyšší podiel na počte dlhodobozamestnaných osôb. Hlavnými dôvodmi tejto situácie sú nízka vzdelanostná úroveň mnohých členov tejto skupiny a žiaľ aj predsudky a nedôvera zamestnávateľov. Ako sa uvádza vyššie,³⁰ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva ECRI informovalo, že najväčší počet sťažností, ktoré tento orgán dostáva, sa týka diskriminácie na pracovisku, a že ich podávajú najmä Rómovia. ECRI v tejto súvislosti nevie o žiadnych opatreniach, ktoré by verejné orgány prijali na zvýšenie informovanosti zamestnávateľov o relevantných ustanoveniach antidiskriminačného zákona. Tento zákon navyše umožňuje prijímanie vyrovnávacích opatrení v oblasti zamestnávania.³¹ ECRI však nevie o žiadnych opatreniach, ktoré by príslušné orgány prijali na implementáciu relevantných ustanovení zákona v oblasti zamestnávania Rómov.
83. ECRI odporúča, aby slovenské orgány pokračovali v implementácii opatrení prijímaných s cieľom začleňovať Rómov do trhu práce. Ďalej odporúča, aby sa urýchlene prijali opatrenia na zabezpečenie odborného vzdelávania pre tých príslušníkov tejto skupiny, ktorí to potrebujú. ECRI odporúča, aby sa prijali vyrovnávacie opatrenia na začleňovanie Rómov do trhu práce v súlade s príslušnými ustanoveniami antidiskriminačného zákona.
84. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, že diskriminácia Rómov na trhu práce sa bude náležite riešiť napr. aj zvyšovaním informovanosti zamestnávateľov o ich povinnostiach vyplývajúcich z antidiskriminačného zákona a prijímaním primeraných opatrení na zamedzenie akýchkoľvek prípadov diskriminácie.

Dostupnosť sociálnej pomoci

85. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa preskúmal nový systém priznávania nároku na dávky sociálnej pomoci z hľadiska jeho dosahu na jednotlivé skupiny spoločnosti, a aby sa zabezpečilo jeho spravodlivé, objektívne a nediskriminačné uplatňovanie.
86. V systéme sociálnej pomoci sa na Slovensku v období od uverejnenia tretej správy ECRI uskutočnilo viacero zmien. ECRI konštatuje, že zmeny zákona o sociálnej pomoci zasiahli najmä mnohých Rómov kvôli ustanoveniam, ktorými

---

³⁰ Pozri časť „Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie“.

³¹ Článok 8.

sa znižuje podpora pre rodiny s viac ako štyrmi deťmi, ako aj ustanoveniam o prepojení vyplácania časti dávok sociálnej pomoci s dôkazom o potvrdení o trvalom pobyte³². V dôsledku týchto zmien prepukli v roku 2004 protestné nepokoje v niektorých rómskych osadách na strednom a východnom Slovensku. Polícia vykonala razie v niektorých rómskych komunitách a mimovládne organizácie informovali o mnohých prípadoch zneužitia úradnej právomoci príslušníkmi polície. ECRI nevie o tom, že by boli prijaté opatrenia na vyšetrenie týchto údajných tvrdení a potrestanie policajtov, ktorých sa týkajú.³³

87. V súvislosti s novým systémom sociálnej pomoci príslušné orgány ECRI informovali, že vláda k prvému septembru každého roka prepočítava výšku dávky sociálnej pomoci v závislosti od určitých faktorov vrátane počtu detí príjemcu. Príslušné orgány uviedli, že v roku 2008 sa dávka sociálnej pomoci zvýšila na 500-700 Sk (16-23 EUR). ECRI informovali aj o tom, že sa pripravuje nový zákon o sociálnych službách, ktorý by mal riešiť problémy spôsobené legislatívnymi zmenami od roku 1988. ECRI nevie o tom, či sa monitoruje vplyv nového systému sociálnej pomoci na Rómov. Dúfa však, že príslušné orgány vypracujú nový zákon o sociálnych službách tak, aby sa zohľadnili vplyvy doterajších legislatívnych zmien na Rómov, a že tak urobia v úzkej súčinnosti s aktérmi občianskej spoločnosti vrátane Rómov.
88. ECRI odporúča, aby slovenské orgány podrobne monitorovali účinky zmien uskutočnených v systéme sociálnej pomoci v období od uverejnenia jej tretej správy na Rómov s cieľom zabezpečiť, aby tento systém ďalej neprehľboval chudobu rómskych príjemcov sociálnej pomoci. ECRI tiež odporúča, aby príslušné orgány zaručili, že novo vypracúvaný zákon o sociálnych službách zohľadní výsledky tohto monitoringu, a že do procesu jeho prípravy budú zapojené aj rómske mimovládne organizácie a aktéri občianskej spoločnosti.

III. Rasové násilie

89. Vo svojej tretej správe o Slovensku ECRI vyjadrila názor, že príslušné orgány by mali naďalej pozorne monitorovať a potláčať aktivity hnutia skínov na Slovensku a zabezpečiť, aby osoby, ktoré sa dopúšťajú nezákonnej činnosti v tomto kontexte, boli postavené pred súd, najmä v prípade spáchania rasovo motivovaných trestných činov proti iným osobám.
90. Príslušné orgány ECRI informovali, že v už spomínanom novom Trestnom zákone³⁴ sa zavádza nový systém získavania štatistických údajov o rasových trestných činoch. Pokiaľ ide o tieto typy trestnej činnosti, príslušné orgány konštatujú, že mnohých z nich sa dopúšťajú neznámi páchatelia, ktorí napr. maľujú graffiti na steny. Zaznamenali aj prípady verbálnych útokov na športových podujatiach a na štadiónoch. Príslušné orgány ECRI informovali, že v roku 2006 bolo zaznamenaných 180 rasovo motivovaných trestných činov; v roku 2007 sa zaznamenalo 155 a k júlu 2008 157 rasových trestných činov. Príslušné orgány ECRI informovali, že v období január až september 2008 sa viedlo 10 trestných stíhaní v Košiciach a Prešove (v oblastiach s početnou rómskou populáciou), z ktorých niektoré sa konali na základe § 424 Trestného zákona (podnecovanie k rasovej nenávisti) a ďalšie na základe § 422 (1) (podpora a propagácia skupín vedúcich k potláčaniu základných práv a slobôd). V čase písania tejto správy nemala ECRI žiadne informácie o výsledku týchto prípadov.

³² Bližšie informácie o tejto otázke pozri v časti „Bývanie“.

³³ Bližšie informácie o polícii pozri v časti „Konanie príslušníkov orgánov na presadzovanie práva“.

³⁴ Pozri časť „Trestnoprávne ustanovenia proti rasizmu“.

91. ECRI konštatuje, že polícia³⁵ vyšetruje rasovo motivovanú trestnú činnosť ako trestné činy extrémizmu a príslušné orgány ju informovali, že 1. júna 2008 bol v rámci ministerstva vnútra zriadený útvar boja proti extrémizmu a kriminalite mladistvých. Pri krajských úradoch sa zriadili štyri oddelenia tohto útvaru. Od 1. augusta 2008 sa novým rozkazom ministerstva vnútra znova definovali všetky pojmy, ktoré by mali byť zahrnuté pod výraz extrémizmus, a medzi ktoré patrí aj rasizmus, xenofóbia a intolerancia. V rozkaze sa vymedzujú aj povinnosti a postupy polície v boji proti týmto javom. ECRI dostala od príslušných orgánov informáciu, že bola uverejnená príručka, ktorá má polícii pomôcť identifikovať insígnie a symboly používané rasistickými skupinami. Zdá sa však, že hoci niektoré mimovládne organizácie boli formálne zapojené do niektorých aktivít polície zameraných na boj proti rasovým trestným činom, tieto organizácie nie sú informované o tomto novom vývoji a nemajú ani presnejšie informácie o úlohách a prijatých opatreniach.
92. ECRI znepokojuje vzostup rasovo motivovaných fyzických aj verbálnych útokov proti príslušníkom etnických menšín, ako je rómska, maďarská alebo židovská, a proti cudzincom, ako sú Afričania, Ázijci alebo osoby z Latinskej Ameriky, ktorý sa pozoruje v posledných rokoch. Páchateľmi týchto činov sú zvyčajne členovia skupín skínov alebo neonacistov a udáva sa, že reakcie príslušných orgánov na tieto trestné činy sú rôzne. Udáva sa, že prokurátori proti páchatelom niekedy vznášajú obvinenie z bežného napadnutia, ktoré sa ľahšie dokazuje, aby sa tak zvýšila pravdepodobnosť ich odsúdenia. Páchatelia sa tak vyhnú prísnejšiemu trestu, ktorý by im prislúchal podľa relevantných ustanovení Trestného zákona. K tomuto bodu príslušné orgány pre ECRI uviedli, že rasový motív trestného činu sa ťažko dokazuje. Keďže pri rekodifikácii Trestného zákona Slovensko doň zahrnulo aj rasovo motivované trestné činy, ECRI sa domnieva, že príslušné ustanovenia Trestného zákona by sa mali uplatňovať na všetky takéto trestné činy a že ich trestné stíhanie by sa nemalo robiť na základe iných ustanovení. Príslušné orgány v tejto súvislosti uviedli, že Trestný zákon bude novelizovaný tak, aby sa pokrylo širšie rozpätie trestných činov. ECRI preto dúfa, že touto novelou sa vyplnia všetky ešte zostávajúce medzery v Trestnom zákone, ktoré sú prekážkou trestného stíhania rasovo motivovaných trestných činov. V súvislosti s vykonávaním dôkazov slovenské orgány tiež naznačili, že majú v úmysle novelizovať zákon o polícii tak, aby polícia mohla používať videozáznamy ako dôkazy v prípadoch rasovo motivovaných trestných činov.
93. ECRI berie na vedomie, že zintenzívnenie boja proti extrémizmu cestou vypracúvania a uplatňovania právnych predpisov a zvyšovania účinnosti odhaľovania, vyšetovania, dokazovania a trestania rasovo motivovaných trestných činov patrí k cieľom Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance na roky 2006-2008. Nevie však o tom, že by na implementáciu tohto cieľa boli prijaté nejaké konkrétne opatrenia.³⁶
94. ECRI dôrazne odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, že polícia a prokuratúra bude vyšetrovať a trestne stíhať rasovo motivované trestné činy, a že páchatelia tohto druhu trestných činov budú potrestaní v súlade s relevantnými ustanoveniami Trestného zákona.
95. ECRI odporúča, aby príslušné orgány zabezpečili zintenzívnenie úsilia o zapojenie mimovládnych organizácií do aktivít polície zameraných na potlačanie rasových trestných činov a aby zabezpečili, že tieto organizácie budú pravidelne informované o nových politických opatreniach. ECRI tiež odporúča,

³⁵ Bližšie informácie o polícii pozri v časti "Konanie príslušníkov orgánov na presadzovanie práva".

³⁶ Bližšie informácie o tomto akčnom pláne pozri v častiach „Rasizmus vo verejnom diskurze“ a „Antisemitizmus“.

aby sa uskutočňovali kampane na zvyšovanie povedomia o závažnosti rasových trestných činov a informovanie verejnosti o tom, že páchatelia týchto trestných činov budú riadne potrestaní.

IV. Rasizmus vo verejnom diskurze

96. ECRI konštatuje, že od roku 2006, keď k moci nastúpila koalíčná vláda s koalíčným partnerom Slovenskou národnou stranou, dochádza k znepokojivému nárastu rasistického politického diskurzu zameraného najmä proti maďarskej menšine, ale aj proti osobám rómskeho a židovského pôvodu.³⁷ Ako sa uvádza v iných častiach tejto správy,³⁸ výsledkom tohto diskurzu je okrem iného prehĺbvanie negatívnych postojov mládeže a verejnosti proti menšinovým skupinám vo všeobecnosti a osobitne proti Maďarom. Zdá sa však, že neboli prijaté žiadne opatrenia na uloženie sankcií za takýto typ diskurzu alebo na uplatnenie relevantných ustanovení Trestného zákona proti politikom, ktorí sa doň zapájajú.
97. Príslušné orgány ECRI informovali, že medzi ciele už spomínaného³⁹ Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie patrí aj zvyšovanie tolerance všetkých obyvateľov Slovenska, a že priority Akčného plánu na obdobie rokov 2006-2008 zahŕňajú vzdelávanie príslušníkov profesijných skupín, ktorí majú pri výkone svojho povolania vplyv na predchádzanie diskriminácii, rasizmu, antisemitizmu⁴⁰ a xenofóbii. Príslušné orgány uviedli, že implementácia akčného plánu, ktorý sa vypracúva aj realizuje v gescii úradu podpredsedu vlády pre znalostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, sa pravidelne hodnotí. Uviedli tiež, že slovenská vláda prerokúva predbežné správy o jeho plnení a že pri plnení jeho cieľov zohráva dôležitú úlohu aj mimovládny sektor. ECRI však nedostala podrobnejšie a konkrétnejšie informácie o spôsobe, akým sa plní tento akčný plán vo všeobecnosti a osobitne o tom, ako sa plní uvedený cieľ. V kontexte súčasného politického diskurzu proti etnickým menšinám sa ECRI domnieva, že pri implementácii tohto akčného plánu by sa mal klásť osobitný dôraz na boj proti podnecovaniu k rasovej nenávisti.
98. ECRI si želá zdôrazniť zásady, ktoré obsahuje Charta európskych strán za nerasistickú spoločnosť a svoje Vyhlásenie o používaní rasistických, antisemitských a xenofóbnych prvkov v politickej diskusii. V tomto vyhlásení ECRI vyjadruje poľutovanie nad skutočnosťou, že výsledkom používania rasistických, antisemitských a xenofóbnych prvkov v politickej diskusii je: 1) prijímanie unáhlených opatrení, ktoré majú neúmerne veľký dosah na niektoré skupiny obyvateľstva alebo na ich možnosť účinne uplatňovať svoje ľudské práva; 2) oslabovanie dlhodobej súdržnosti spoločnosti; 3) vzostup rasovej diskriminácie a 4) podnecovanie rasového násillia. Tieto body ako aj ďalšie zásady uvedené v charte a vo vyhlásení môžu slúžiť ako referencie pre zaujatie zodpovedného postoja k politickému diskurzu politických strán a verejných orgánov.
99. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili, že na všetkých politikov, ktorí majú rasistické vyhlásenia alebo prejavy, sa budú uplatňovať ustanovenia Trestného zákona o podnecovaní k rasovej nenávisti.
100. ECRI tiež vyzýva slovenské orgány, aby brali do úvahy zásady a odporúčania obsiahnuté v Charte európskych strán za nerasistickú spoločnosť a jej

³⁷ Bližšie informácie o situácii týchto skupín pozri v časti „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

³⁸ Pozri časť „Vzdelávanie“ a „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

³⁹ Pozri časť „Rasové násillie“.

⁴⁰ Bližšie informácie o tomto probléme pozri v časti „Antisemitizmus“.

V. Zraniteľné/cieľové skupiny

Rómovia

- *Zmocňovanie*

101. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa kládol väčší dôraz na zabezpečenie zapojenia rómskej komunity do všetkých fáz plánovania a implementácie opatrení, ktoré sa jej dotýkajú, a to na čo najnižšej miestnej úrovni. V tomto smere by bolo obzvlášť vhodné zabezpečiť prípravu a menovanie osôb, ktoré by mohli fungovať ako mediátori medzi rómskymi komunitami a verejnými orgánmi. ECRI zdôraznila dôležitosť povzbudzovania projektov a iniciatív, ktoré vychádzajú zo samotnej rómskej komunity, priebežným poskytovaním finančných prostriedkov a rozširovaním úspešných projektov aj na ďalšie oblasti.
102. ECRI berie so záujmom na vedomie, že vo voľbách do miestnych zastupiteľstiev v roku 2006 bolo do funkcie starostov alebo primátorov zvolených viac Rómov než v predchádzajúcich voľbách. ECRI dostala informáciu, že v súčasnosti je na Slovensku 19 rómskych starostov. V obci Žehra mohla ECRI priamo na mieste konštatovať, aký pozitívny vplyv môže mať rómsky starosta napr. na komunitné vzťahy medzi Nerómami a Rómami a na situáciu Rómov.
103. ECRI povzbudzuje slovenské orgány, aby pokračovali v zabezpečovaní vyššej účasti Rómov na politickom procese podporou programov občianskej výchovy a snahou o posilnenie kapacít príslušných organizácií občianskej spoločnosti, ktoré pôsobia v teréne.

- *Realizácia programov zameraných na pomoc Rómom*

104. ECRI vo svojej tretej správe uvítala nový prístup vytýčený v Základných tézach koncepcie politiky vlády v integrácii rómskych komunít ako pozitívny krok vpred a zároveň vyzvala príslušné orgány, aby zabezpečili urýchlenú implementáciu v nej obsiahnutých podrobných návrhov, podporenú dostatočnými a priebežne zabezpečovanými ľudskými aj finančnými zdrojmi. ECRI vyslovila názor, že treba zabezpečiť, aby do implementácie návrhov boli plne zaangažované všetky zložky verejnej správy zodpovedné za jednotlivé dotknuté oblasti na národnej, regionálnej aj miestnej úrovni. V tejto súvislosti by sa mala ďalej rozvíjať a posilňovať koordinačná úloha splnomocnenkyne vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity tak, aby splnomocnenkyňa dostala reálne právomoci na usmerňovanie a ovplyvňovanie aktivít vykonávaných na jednotlivých ministerstvách.
105. ECRI vo svojej tretej správe zdôraznila, že je dôležité zvyšovať povedomie osôb zodpovedných za implementáciu politik a celej spoločnosti o filozofii, z ktorej prijímané opatrenia vychádzajú, a o nutnosti začleňovať rómsku menšinu Slovenska do spoločnosti ako jej rovnoprávnu a integrovanú súčasť. ECRI zdôraznila aj potrebu pravidelného hodnotenia konkrétnych výsledkov nového prístupu a úzkeho zapojenia rómskych komunít do jeho ďalšieho rozvíjania, zdokonaľovania a uplatňovania. ECRI vyslovila názor, že „uplatňovanie nových prístupov k posilňovaniu integrovanej spoločnosti“ predstavuje špecifickú otázku vzhľadom na vážne znevýhodnenie, ktorému čelia mnohí členovia rómskej komunity vo väčšine kľúčových oblastí života, a ktoré vedie k ich sociálnemu vylúčeniu.

106. Slovenské orgány ECRI informovali, že východiskom pre riešenie rómskej problematiky sú Základné tézy koncepcie politiky vlády v integrácii rómskych komunit na rok 2003, ktoré obsahujú rad úloh uložených do roku 2010 v oblastiach ako sú ľudské práva, vzdelávanie, zamestnávanie a sociálne otázky, bývanie, kultúra, médiá a zdravotná starostlivosť. Príslušné orgány ECRI ďalej informovali, že v marci 2008 bola schválená Strednodobá koncepcia rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike na obdobie rokov 2008-2013 (strednodobá koncepcia), ktorej hlavným cieľom je vytvoriť konceptuálny model pozitívneho prostredia pre marginalizované rómske komunity. Podľa príslušných orgánov sa tento model bude zameriavať na integráciu časti rómskej menšiny do občianskej spoločnosti, ale predovšetkým na hľadanie ciest k navodeniu sociálnej zmeny u tejto časti populácie pomocou osvedčených programov, ktoré sa zapracujú do koncepcií ostatných ministerstiev. Ako sa uvádza vyššie,⁴¹ v období od uverejnenia tretej správy ECRI sa Slovensko zapojilo aj do Dekády začleňovania rómskej populácie, 2005-2015. Príslušné orgány uviedli, že v januári 2005 vláda schválila Národný akčný plán k dekáde, v ktorom identifikuje svoje zámery v prioritných oblastiach (vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, zamestnávanie a bývanie). Úrad splnomocnenkyne⁴² patrí medzi orgány, ktorým bola zverená úloha koordinovať a zabezpečiť realizáciu týchto programov.
107. Pokiaľ ide o už spomínanú strednodobú koncepciu, podľa názoru aktérov občianskej spoločnosti je príliš všeobecná a chýbajú v nej konkrétne opatrenia, hodnotiace kritériá a finančné zabezpečenie. Ďalej je poľutovaniahodné, že mnohé z vyššie uvedených programov, ktoré príslušné orgány prijali s cieľom riešiť problémy Rómov v oblastiach, ako je vzdelávanie, zamestnávanie, zdravotná starostlivosť a bývanie, boli vypracované len nedávno a zdá sa, že bolo prijatých len málo opatrení na ich realizáciu. Výsledkom je, že Rómovia naďalej zaostávajú za zvyškom spoločnosti vo väčšine oblastí, vrátane zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, zamestnávania a bývania.⁴³ Skutočnosť, že sa nezaviedol žiadny systematický a celoplošný systém zberu etnických údajov, tiež sťažuje akékoľvek hlbšie hodnotenie a posudzovanie realizovaných programov. Navyše sa zdá, že rómske mimovládne organizácie a aktérov občianskej spoločnosti treba ešte stále intenzívnejšie zapájať do procesu rozhodovania o otázkach týkajúcich sa Rómov a do vypracúvania a realizácie jednotlivých programov.
108. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby podnikli energickejšie kroky na implementáciu všetkých programov zameraných na zlepšenie situácie Rómov prijatých v období od uverejnenia jej správy. Odporúča tiež, aby sa prijali opatrenia na monitorovanie výsledkov už ukončených programov. ECRI ďalej odporúča, aby príslušné orgány zabezpečili priebežné hodnotenie programov, ktoré sa realizujú v súčasnosti, alebo ktoré sa majú realizovať v budúcnosti.
109. ECRI odporúča, aby rómske mimovládne organizácie a občianska spoločnosť boli zapájané do konceptualizácie, implementácie ako aj monitorovania a hodnotenia všetkých opatrení prijatých na zlepšenie situácie Rómov v jednotlivých oblastiach.

⁴¹ Pozri časť „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“.

⁴² Bližšie informácie o tomto orgáne pozri v časti „Antidiskriminačné orgány a ďalšie inštitúcie“.

⁴³ Pozri časť „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“.

- *Tvrdenia o údajných sterilizáciách rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu*
110. ECRI vo svojej tretej správe vyjadrila názor, že v súvislosti s možnou sterilizáciou rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu treba uskutočniť okamžité, rozsiahle a dôkladné vyšetovanie. ECRI taktiež odporučila, aby boli okamžité vydané jasné, podrobné a zrozumiteľné predpisy a pokyny s cieľom zabezpečiť, že všetky sterilizácie sa budú vykonávať v súlade s najlepšimi medicínskymi poznatkami, praktikami a postupmi, vrátane poskytnutia úplných a zrozumiteľných informácií o zázkoch, ktoré sa pacientkam navrhujú.
111. ECRI so znepokojením konštatuje, že naďalej pretrvávajú problémy súvisiace s vyšetovaním obvinení zo sterilizácií rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu, o ktorých hovorila vo svojej tretej správe. Príslušné orgány naďalej viedli vyšetovanie týchto obvinení v rámci trestného činu genocídy namiesto napr. trestného činu napadnutia alebo spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví. Tieto obvinenia sa teda vyšetovali z uhla, ktorý prakticky znemožnil dokázať spáchanie trestného činu, a pri ktorom bola možnosť odškodnenia súdnou cestou takmer nulová. Vyšetovanie sa okrem toho údajne naďalej sústreďovalo na otázku, či bol podpísaný formulár so súhlasom, a nie na otázku, či sa vopred poskytlo úplné poučenie. Vzhľadom na tieto nedostatky súdy vo väčšine prípadov rozhodli, že obvinenia neboli dokázané. ECRI si želá zdôrazniť, že príslušné orgány by mali obetiam minimálne zabezpečiť právnu pomoc, aby sa mohli domáhať odškodnenia v občianskoprávnom konaní.
112. Bolo prijatých niekoľko legislatívnych opatrení s cieľom poskytnúť lepšie právne záruky proti uvedenej praxi. V rámci rekonštrukcie sa do Trestného zákona zaviedla nová skutková podstata trestného činu „nezákonnej sterilizácie“ a tridsaťdňová čakacia lehota medzi poskytnutím súhlasu pacientky a vykonaním sterilizácie. Podľa § 40 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2005, sterilizáciu možno vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu po predchádzajúcom poučení osoby plne spôsobilej na právne úkony alebo zákonného zástupcu takýchto osôb, ktorý môže dať ich informovaný súhlas, alebo na základe rozhodnutia súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu. Poučenie predchádzajúce informovanému súhlasu sa musí poskytnúť spôsobom ustanoveným v zákone a musí zahŕňať informácie o alternatívnych metódach antikoncepcie a plánovaného rodičovstva, nožnej zmene životných okolností, ktoré viedli k žiadosti o sterilizáciu, a o možnom zlyhaní sterilizácie.
113. ECRI víta tento legislatívny vývoj, ale vyslovuje poľutovanie nad tým, že vzhľadom na vyššie uvedené problémy pri vyšetovaní obvinení zo sterilizácií rómskych žien bez ich plného a informovaného súhlasu, väčšina dotknutých žien nemala možnosť uplatniť si nárok na odškodnenie.
114. ECRI odporúča, aby slovenské orgány monitorovali všetky zariadenia, v ktorých sa vykonáva sterilizácia, a aby zabezpečili dodržiavanie legislatívnych záruk týkajúcich sa tohto zázochu. Príslušné orgány tiež vyzýva, aby podnikli kroky na zabezpečenie riadneho vyšetrenia sťažností rómskych žien, ktoré boli údajne sterilizované bez plného a informovaného súhlasu, a riadneho odškodnenia pre obeť.

Maďarská menšina

115. Ako sa uvádza na iných miestach tejto správy,⁴⁴ zintenzívnenie protimaďarskej rétoriky zo strany niektorých politických osobností vytvorilo negatívnu verejnú klímu, čo vedie k rastúcej intolerancii voči maďarskej menšine na Slovensku a k rasovo motivovaným trestným činom proti členom tejto skupiny. V auguste 2006 napríklad študentku maďarskej národnosti Hedvigu Malinovou v Nitre údajne fyzicky napadli dvaja mladí muži po tom, ako ju počuli hovoriť po maďarsky; zdá sa, že konanie v tomto prípade ešte nebolo ukončené. ECRI sa domnieva, že tento prípad ilustruje intoleranciu voči príslušníkom maďarskej menšiny, ktorú vyvoláva negatívna rétorika zo strany politických osobností, voči ktorým, ako sa uvádza vyššie,⁴⁵ sa nevyvodzujú primerané právne alebo politické dôsledky.
116. Ďalšou otázkou, ktorá sa v súvislosti s maďarskou menšinou dostala do pozornosti ECRI, je rozhodnutie ministerstva školstva, podľa ktorého sa v dvoch učebniciach písaných v maďarčine majú zemepisné názvy uvádzať len v slovenčine. ECRI berie na vedomie správy, že toto rozhodnutie vyvolalo nespokojnosť príslušníkov maďarskej menšiny. ECRI berie na vedomie, že parlament odsúhlasil návrh zákona, na základe ktorého sa v školských učebniciach majú zemepisné názvy uvádzať v jazyku menšiny aj v slovenčine. V čase písania tejto správy prezident návrh zákona ešte nepodpísal. Znepokojenie podľa všetkého vyvoláva aj otázka finančných prostriedkov EÚ, ktoré sú pridelené Slovensku na účely vzdelávania, a ktoré sa nedostávajú do maďarských škôl. ECRI sa domnieva, že slovenské orgány by mali vyvinúť úsilie na riešenie týchto otázok spolu so zástupcami maďarskej menšiny v konštruktívnom a pozitívnom duchu.
117. ECRI vyzýva slovenské orgány, aby zaujali zásadnejší postoj k negatívnemu politickému diskurzu zameraného proti etnickým menšinám vo všeobecnosti a osobitne proti maďarskej menšine najmä tým, že okrem iného zabezpečia uplatňovanie relevantných ustanovení Trestného zákona.
118. ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali opatrenia na riešenie uvedených otázok spolu s príslušníkmi maďarskej menšiny v duchu spolupráce a vzájomného rešpektu.

Migranti, utečenci a žiadatelia o azyl

119. ECRI vo svojej tretej správe odporučila, aby sa vyvinulo ďalšie úsilie o vzdelávanie a zvyšovanie povedomia štátnych úradníkov, ktorí prichádzajú do kontaktu so žiadateľmi o azyl a s ostatnými prisťahovalcami, vrátane pracovníkov záchytných stredísk a Migračného úradu. ECRI osobitne zdôraznila potrebu pokračovať vo vzdelávaní sudcov okresných súdov, ktorí rozhodujú o odvolaniach. ECRI vo svojej tretej správe taktiež odporučila, aby príslušné orgány vypracovali stratégiu integrácie osôb, ktorým bol priznaný štatút utečenca, vrátane jazykovej prípravy a pomoci pri hľadaní ubytovania a zamestnania.
120. Slovenské orgány ECRI informovali, že z 2 642 žiadostí o azyl podaných v roku 2007 sa v 1 693 prípadoch konanie zastavilo najmä z dôvodu, že žiadateľ opustil územie krajiny ešte pred skončením konania v prvom stupni. Príslušné orgány ECRI taktiež informovali, že v uvedenom období bol azyl udelený 14 osobám a že 82 osobám bola poskytnutá doplnková ochrana; tento typ ochrany bol zavedený v júli 2007.

⁴⁴ Pozri časti „Rasizmus vo verejnom diskurze“ a „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“.

⁴⁵ Pozri časť „Rasizmus vo verejnom diskurze“.

121. Pokiaľ ide o azylové konanie, žiadosti o azyl v prvom stupni vybavuje migračný úrad ministerstva vnútra. ECRI dostala informáciu, že žiadateľom o azyl sa v odvolacom štádiu konania neposkytuje právna pomoc, a že odvolania proti rozhodnutiam v azylových veciach preskúmavajú krajské sudy, ktoré nemôžu samy vydať rozhodnutie, ale prípad vracajú migračnému úradu na opätovné preskúmanie.
122. Slovenský právny poriadok umožňuje žiadateľom o azyl legálne začať pracovať na Slovensku až po uplynutí jedného roka od začiatku azylového konania.⁴⁶ Pokiaľ ide o podmienky v zariadeniach pre žiadateľov o azyl, ECRI berie na vedomie správy o napätej situácii v týchto zariadeniach a dokonca o vzájomných útokoch medzi žiadateľmi o azyl. Podľa niektorých správ je hlavnou príčinou týchto problémov nedostatok organizovaných aktivít v týchto strediskách.⁴⁷
123. Príslušné orgány ECRI informovali, že v Útvare policajného zaistenia v Sečovciach, ktorý je hlavným strediskom pre zadržiavanie cudzincov, môžu cudzinci požiadať o konzultácie alebo o právnu pomoc od mimovládnych organizácií. Príslušné orgány uviedli, že nedostali žiadne sťažnosti od cudzích štátnych príslušníkov, a že takéto sťažnosti nezaregistrovali ani mimovládne organizácie, ktoré sú s nimi v pravidelnom kontakte. ECRI dostala aj informáciu, že podmienky v týchto strediskách sa skutočne zlepšili. Bola však informovaná aj o problémoch v stredisku v Sečovciach, ktoré sa týkali zabavenia majetku cudzincov počas ich zaistenia. Zdá sa, že bol daný prísľub, že by sa to malo zmeniť. ECRI sa preto domnieva, že hoci od cudzincov zadržovaných v týchto zariadeniach neprišli žiadne sťažnosti, nemusí to ešte znamenať, že v tejto oblasti nie sú žiadne problémy.
124. Príslušné orgány ECRI informovali, že úrad hraničnej a cudzineckej polície ministerstva vnútra v spolupráci s UNHCR a mimovládnymi organizáciami pôsobiacimi v oblasti ľudských práv organizuje pravidelné školenia pre príslušníkov hraničnej a cudzineckej polície. Vysoký komisár OSN pre utečencov (UNHCR) pre ECRI potvrdil, že príslušníci hraničnej a cudzineckej polície sa zúčastňujú školení o medzinárodných normách a povinnostiach v súvislosti so žiadateľmi o azyl a utečencami. ECRI však dostala informáciu, že príslušné orgány by mali prijať viac opatrení na to, aby vzdelávanie zahŕňalo aj otázky súvisiace s rasizmom a rasovou diskrimináciou, keďže v súčasnosti sa v tomto smere veľa nerobí.
125. Nebola prijatá žiadna dlhodobá stratégia na integráciu utečencov. ECRI dostala informáciu, že takáto stratégia by mala byť vypracovaná do konca roku 2008. Preto dúfa, že stratégia bude čo najskôr prijatá a uvedená do praxe v súčinnosti a s účasťou UNHCR a relevantných mimovládnych organizácií.
126. ECRI dôrazne odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, že žiadateľom o azyl sa bude poskytovať právna pomoc počas celého konania o žiadosti o azyl, a že sa prijímú opatrenia na zabezpečenie účinného odvolacieho mechanizmu v rámci tohto konania.
127. ECRI ďalej odporúča, aby boli prijaté opatrenia, ktoré by žiadateľom o azyl umožnili pracovať na Slovensku skôr, než po uplynutí jedného roka od začiatku azylového konania. Taktiež odporúča, aby boli prijaté opatrenia s cieľom organizovať aktivity v zariadeniach pre žiadateľov o azyl, ako sú napr. kurzy slovenského jazyka.

---

⁴⁶ Pozri Being a Refugee, Age, Gender and Diversity Mainstreaming Report 2007, How Refugees and Asylum Seekers Experience Life in Central Europe, Vysoký komisár OSN pre utečencov, Regionálne zastúpenie pre strednú Európu.

⁴⁷ Tamtiež.

128. ECRI povzbudzuje slovenské orgány, aby pokračovali v zlepšovaní podmienok v zariadeniach na zadržiavanie cudzincov. Odporúča tiež prijať opatrenia zabezpečujúce, aby cudzinci zadržiavaní v týchto zariadeniach mali v prípade potreby prístup k mechanizmom podávania sťažností, a aby tieto mechanizmy mohli považovať za dôveryhodné.
129. ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali ďalšie opatrenia na zvyšovanie povedomia príslušníkov hraničnej a cudzineckej polície o otázkach súvisiacich s rasizmom a rasovou diskrimináciou, a aby im poskytovali úvodné a priebežné vzdelávanie o týchto otázkach.
130. ECRI povzbudzuje slovenské orgány v ich úsilí o vypracovanie stratégie na integráciu utečencov a odporúča, aby zabezpečili, že súčasťou stratégie budú aj hodiny výučby jazyka a pomoc pri hľadaní ubytovania a zamestnania.

VI. Antisemitizmus

131. ECRI berie so záujmom na vedomie, že 9. september je od roku 2001 na Slovensku „Pamätným dňom obetí holokaustu a rasového násillia“. V tento deň, ktorý sa pripomína pod záštitou prezidenta republiky, sa kladú vence k pamätníku obetí holokaustu v Bratislave. Predstavitelia židovskej komunity ECRI informovali o vyhlásení ministerstva školstva, že všetci žiaci a študenti by mali navštíviť koncentračný tábor v Osvienčime. ECRI sa domnieva, že sú to dôležité kroky k zabezpečeniu náležitého uznávania holokaustu. So znepokojením však berie na vedomie informácie od predstaviteľov židovskej komunity, podľa ktorých dochádza k prípadom fyzických antisemitských útokov, väčšinou proti Židom oblečeným v tradičnom odevu. Zaznamenal sa aj antisemitizmus na internete. Na súde bolo podaných viacero prípadov antisemitských činov vrátane útokov proti budovám ako sú pamätníky, synagógy alebo školy. Ako sa uvádza vyššie⁴⁸, príslušné orgány prijali Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. ECRI informovali o tom, že medzi priority akčného plánu na obdobie rokov 2006-2008 patrí aj intenzívnejšie monitorovanie antisemitizmu a osвета a zvyšovanie povedomia o tomto probléme. ECRI však nemá žiadne informácie o tom, že by v tejto súvislosti boli prijaté konkrétne opatrenia alebo vyčlenené ľudské a finančné zdroje.
132. ECRI berie so znepokojením na vedomie poľutovaniahodný incident, ku ktorému došlo v slovenskom parlamente 4. septembra 2008, keď minister spravodlivosti urobil niekoľko antisemitských poznámok na adresu iného politika židovského pôvodu. Hoci slovenský premiér sa od týchto poznámok dištancoval a ECRI bola informovaná, že to bol prvý podobný prípad za mnoho rokov, domnieva sa, že treba vyslať silné posolstvo o tom, že poznámky tohto druhu sú neprijateľné, aby sa zabránilo tomu, že tento incident sa stane nebezpečným precedensom. Obzvlášť dôležité je to vzhľadom na postavenie osoby, ktorá tieto poznámky urobila.
133. ECRI dôrazne odporúča, aby slovenské orgány podnikli kroky na boj proti všetkým formám antisemitizmu v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 9 o boji proti antisemitizmu. ECRI taktiež odporúča, aby slovenské orgány vyslali silné posolstvo, že antisemitské vyhlásenia sa nebudú tolerovať bez ohľadu na to, kto je ich autorom, a že sa na ne budú uplatňovať príslušné ustanovenia Trestného zákona.
134. ECRI odporúča, aby sa v praxi uskutočňovali opatrenia obsiahnuté v Akčnom pláne predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie,

---

⁴⁸ Pozri časť „Rasizmus vo verejnom diskurze“.

antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, a aby sa na tento účel vyčlenili potrebné ľudské aj finančné zdroje.

135. ECRI si ďalej želá opätovne upriamiť pozornosť slovenských orgánov na záväzky zakotvené v Charte európskych strán za nerasistickú spoločnosť v Európe vrátane záväzku, že politické strany zaujmú rozhodný postoj ku všetkým rasistickým vyhláseniam a prejavom vo vlastných radoch.

Vzdelávanie/zvyšovanie povedomia

136. ECRI vo svojej tretej správe odporučila priebežne vyhodnocovať výchovu k ľudským právam na školách a najmä spôsob, akým sa uskutočňuje výučba o otázkach súvisiacich s rasizmom a diskrimináciou, aby sa zabezpečilo, že sa používa najlepšia možná metodika, a že na všetkých školách sa v tejto oblasti dosahuje uspokojivá úroveň výučby. Zdôraznila aj dôležitosť prepojenia výučby o rasizme a intolerancii so situáciou menšinových skupín žijúcich na Slovensku.
137. ECRI ďalej vo svojej tretej správe vyslovila názor, že treba vynaložiť úsilie na prehodnotenie všetkých kníh a ďalších materiálov používaných v školách, najmä učebníc dejepisu, aby sa zabezpečilo, že sú v súlade s najlepšou existujúcou praxou v oblasti predchádzania stereotypom a predsudkom.
138. Príslušné orgány ECRI informovali, že ministerstvo školstva vypracovalo Národný akčný plán výchovy k ľudským právam na obdobie rokov 2005-2014. Uviedli, že výchova k ľudským právam sa v primárnom aj sekundárnom vzdelávaní zabezpečuje v rámci všeobecných predmetov, ako sú občianska výchova, etická výchova alebo náuka o spoločnosti. Príslušné orgány ďalej uviedli, že od roku 1997 sa pre stredoškolských študentov organizuje Olympiáda ľudských práv, ktorá bola v poslednom čase venovaná aj otázkam, ako je diskriminácia, rasizmus, xenofóbia a antisemitizmus. ECRI berie na vedomie tieto opatrenia, ale zároveň si želá opätovne upriamiť pozornosť slovenských orgánov na kapitolu II svojho Všeobecného politického opatrenia č. 10, v ktorom odporúča, aby členské štáty zabezpečili, že výchova k ľudským právam je neoddeliteľnou súčasťou kurikula škôl na všetkých stupňoch a všetkých študijných odborov. Obzvlášť dôležité sa to javí byť vo svetle už diskutovaných prejavov diskriminácie a intolerancie u niektorých žiakov napr. vo vzťahu k Maďarom alebo Rómom.⁴⁹
139. Ako sa uvádza vyššie,⁵⁰ v čase prípravy tejto správy sa zaznamenala kontroverzia v súvislosti s učebnicami písanými v maďarčine uvádzajúcimi zemepisné názvy v slovenčine. K tomuto bodu si ECRI želá poukázať aj na to, že v kapitole II svojho Všeobecného politického odporúčania č. 10 členskými štátom odporúča vykonať revíziu školských učebníc s cieľom zabezpečiť, aby učebnice adekvátnejšie odrážali rozmanitosť a pluralizmus spoločnosti.
140. ECRI povzbudzuje slovenské orgány, aby pokračovali v doteraz prijatých opatreniach na výchovu k ľudským právam na školách. V tejto súvislosti odporúča, aby sa inšpirovali jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 10, a najmä opatreniami predpísanými v kapitole II 2), ktoré by mali zabezpečiť, aby výchova v škole hrala kľúčovú úlohu v boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v spoločnosti.
141. ECRI odporúča prijať opatrenia zabezpečujúce, aby školské materiály adekvátne vyjadrovali prínos menšinových skupín pre spoločnosť, a aby sa stiahli všetky rasistické materiály alebo materiály podporujúce stereotypy, intoleranciu alebo

⁴⁹ Pozri časti „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“ a „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

⁵⁰ Pozri časť „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

VII. Konanie príslušníkov orgánov na presadzovanie práva

142. ECRI vo svojej tretej správe odporučila prijať ďalšie opatrenia s cieľom skončiť s prípadmi zneužívania právomoci a zlého zaobchádzania polície s príslušníkmi menšinových skupín, najmä rómskej menšiny. Zdôraznila, že je dôležité vytvoriť nezávislý vyšetrovací mechanizmus s právomocou viesť vyšetrovanie obvinení zo zneužitia právomocí polície a v prípade potreby zabezpečiť postavenie údajných páchatel'ov pred súd. ECRI taktiež zdôraznila, že prípady policajného násillia, ktoré sa dostanú na súd, by sa mali riešiť čo najrýchlejšie. ECRI vo svojej tretej správe vyslovila aj názor, že treba ďalej povzbudiť nábor príslušníkov menšinových skupín, predovšetkým rómskej menšiny, do orgánov na presadzovanie práva, predovšetkým do polície.
143. Príslušné orgány ECRI informovali, že odbor inšpekčnej služby a auditu má tri oddelenia, ktorým môžu jednotlivci adresovať sťažnosti proti zneužívaniu právomocí polície alebo proti policajnému násilliu, a že vo všetkých týchto prípadoch je ustanovený dozorujúci prokurátor. Zdá sa však, že tento mechanizmus nefunguje nezávisle od polície. Príslušné orgány taktiež uviedli, že v roku 2005 bolo v Prešove a v Košiciach vytvorených 18 miest policajných špecialistov pre prácu s komunitami určených pre osoby aktívne pôsobiace v rámci komunity. V súčasnosti pôsobí 118 takýchto policajných špecialistov pre prácu s komunitami, z ktorých nie všetci musia byť Rómovia.
144. ECRI berie s obavami na vedomie správy, podľa ktorých ešte stále dochádza k prípadom policajnej brutality proti členom rómskej menšiny. Udáva sa tiež, že polícia niekedy nie je ochotná prijímať svedecké výpovede napr. od členov tejto skupiny, a že sa často stáva, že prípady, ktorých účastníkmi sú Rómovia alebo iné menšiny, nebývajú promptne a dôkladne vyšetrené. Navyše sa zdá, že prípadov úspešných trestných stíhaní za zneužitie právomocí polície napr. voči príslušníkom etnických menšín nie je veľmi veľa.
145. ECRI berie na vedomie aj správu o nedávnej policajnej akcii z 1. novembra 2008 proti maďarským futbalovým fanúšikom,⁵¹ pri ktorej sa údajne použila neprimeraná sila. V čase prípravy tejto správy ešte neboli zistené všetky skutkové okolnosti tohto incidentu, avšak ECRI dúfa, že sa preskúmajú všetky prípadné rasistické prvky tohto incidentu, a že keby sa potvrdili, budú riadne potrestané.
146. ECRI odporúča, aby v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 11 slovenské orgány zabezpečili vytvorenie orgánu nezávislého od orgánov polície a prokuratúry, ktorý by mal právomoc vyšetrovať prípady údajnej rasovej diskriminácie a rasovo motivovaného zneužitia právomocí polície.
147. ECRI dôrazne odporúča, aby v súlade s jej Všeobecným politickým odporúčaním č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v práci polície slovenské orgány zabezpečili účinné vyšetrenie tvrdení o údajnej rasovej diskriminácii alebo rasovo motivovanom konaní polície a aby tam, kde to je potrebné, zabezpečili, že páchatelia takýchto činov budú primerane potrestaní.
148. Pokiaľ ide o vzťahy medzi políciou a príslušníkmi menšinových skupín, ECRI odporúča, aby slovenské orgány prijali opatrenia uvedené v časti IV jej Všeobecného politického odporúčania č. 11.

⁵¹ Bližšie informácie o situácii maďarskej menšiny pozri v časti „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

149. ECRI nabáda príslušné orgány, aby pokračovali v náboře príslušníkov polície spomedzi Rómov a odporúča viesť s týmto cieľom kampane v rómskych komunitách.

VIII. Monitorovanie rasizmu

150. § 8 zákona o ochrane osobných údajov zakazuje spracúvať osobné údaje odhaľujúce rasový alebo etnický pôvod alebo náboženské presvedčenie osoby. § 9 však ustanovuje rad výnimiek z tohto zákazu, napr. ak dotknutá osoba poskytne písomný súhlas. ECRI preto konštatuje, že existuje právny rámec, ktorý umožňuje získavanie etnických údajov. Avšak, ako sa uvádza vyššie,⁵² na Slovensku neexistuje systém na zber údajov tohto druhu, hoci by príslušným orgánom umožnili lepšie monitorovať výsledky jednotlivých programov prijatých a realizovaných vo vzťahu k Rómom v rôznych oblastiach, ako je vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, bývanie a zamestnávanie.

151. ECRI odporúča, aby slovenské orgány zvažili možnosti vytvorenia súdržného celoplošného systému zberu údajov, aby mohli monitorovať situáciu menšín na základe informácií rozčlenených napr. podľa etnického pôvodu, jazyka, náboženstva a národnosti. Tieto údaje by sa mali získavať za jednotlivé oblasti verejnej politiky a príslušné orgány by mali zabezpečiť, aby sa pritom v plnom rozsahu rešpektovali zásady dôvernosti, informovaného súhlasu a dobrovoľného prihlásenia sa osôb k určitej skupine. V tomto systéme by sa mala zohľadniť aj prípadná existencia dvojnásobnej či viacnásobnej diskriminácie.

---

⁵² Pozri časti „Diskriminácia v jednotlivých oblastiach“ a „Zraniteľné/cieľové skupiny“.

ODPORÚČANIA VYBRANÉ NA PREDBEŽNÉ NÁSLEDNÉ HODNOTENIE

Tri konkrétne odporúčania, o ktorých prednostnú realizáciu ECRI žiada slovenské orgány, sú:

- ECRI odporúča, aby slovenské orgány podnikli kroky na posilnenie úlohy Slovenského národného strediska pre ľudské práva ako antidiskriminačného orgánu tým, že zabezpečia, aby bolo v praxi vnímané ako úplne nezávislé, aby malo právomoc zastupovať obeť rasovej diskriminácie pred súdom, a aby dostalo dostatočné ľudské aj finančné zdroje. V súlade so svojím Všeobecným politickým odporúčaním č. 2 o špecializovaných orgánoch na boj proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii na národnej úrovni ECRI ďalej odporúča, aby súčasťou posilnenia Slovenského národného strediska pre ľudské práva bol aktívnejší výskum otázok súvisiacich s rasizmom a rasovou diskrimináciou a s postavením menšinových skupín a uskutočňovanie celoplošných kampaní na zvýšenie povedomia o týchto otázkach.
- ECRI vyslovuje slovenským orgánom uznanie za to, že rómsku problematiku postavili na úroveň horizontálnej priority a vyzýva ich, aby zvýšili kapacitu úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity v oblasti riadenia finančných prostriedkov vyčlenených na tento účel tým, že posilnia ľudské aj finančné zdroje pre tento úrad. ECRI ďalej odporúča viesť konzultácie širokého rozsahu a zapájať vedúce osobnosti rómskych komunít do rozhodovania o spôsobe, akým sa tieto finančné prostriedky vynakladajú, a pravidelne monitorovať a hodnotiť dosah prijatých opatrení.
- ECRI odporúča, aby s cieľom bojovať proti faktickej segregácii rómskych detí slovenské orgány poskytli miestnym samosprávam stimuly, vrátane finančných, ktorými by ich motivovali k prijímaniu a realizácii akčných plánov na desegregáciu škôl v ich pôsobnosti.

ECRI uskutoční predbežné hodnotenie týchto troch odporúčaní najneskôr do dvoch rokov od uverejnenia tejto správy.

BIBLIOGRAFIA

V tejto bibliografii sa uvádzajú hlavné publikované pramene, ktoré boli použité pri posudzovaní situácie na Slovensku. Nemala by sa považovať za vyčerpávajúci zoznam všetkých informačných prameňov, ktoré mala ECRI pri príprave tejto správy k dispozícii.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. Third Report on Slovakia, 27 January 2004, CRI(2004)4
2. Second Report on Slovakia, 27 June 2000, CRI(2000)35
3. Report on Slovakia, 15 June 1998, CRI(98)51
4. General Policy Recommendation No.1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, October 1996, CRI(96)43
5. General Policy Recommendation No.2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, June 1997, CRI(97)36
6. General Policy Recommendation No.3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, March 1998, CRI(98)29
7. General Policy Recommendation No.4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, March 1998, CRI(98)30
8. General Policy Recommendation No.5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, April 2000, CRI(2000)21
9. General Policy Recommendation No.6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, December 2000, CRI(2001)1
10. General Policy Recommendation No.7: National legislation to combat racism and racial discrimination, December 2002, CRI(2003)8
11. General Policy Recommendation No.8: Combating racism while fighting terrorism, March 2004, CRI(2004)26
12. ECRI General Policy Recommendation No.9: The fight against antisemitism, June 2004, CRI(2004)37
13. General Policy Recommendation No.10 on combating racism and racial discrimination in and through school education, December 2006, CRI(2007)6
14. General Policy Recommendation No.11 on combating racism and racial discrimination in policing, June 2007, CRI(2007)39
15. General Policy Recommendation No. 12 on combating racism and racial discrimination in the field of sport, December 2008, CRI(2009)5

Other sources

16. Government of the Slovak Republic, "Action Plan for the prevention of all forms of discrimination, racism, xenophobia, anti-Semitism and other expressions of intolerance for the period 2006-2008"
17. Government of the Slovak Republic, "National Action Plan of the Slovak Republic Regarding the Decade of Roma Inclusion 2005-2015"
18. Ministry of Interior of the Slovak Republic, "Concept of the migration policy of the Slovak Republic", Bratislava 2005
19. Public Defender of Rights, Slovak Republic, Bratislava 2008
20. Slovak National Centre for Human Rights, "Report on the observance of human rights in the Slovak Republic for the year 2007", Bratislava 2008
21. Slovak National Centre for Human Rights, "Report on the current state of observance of children's rights in the Slovak Republic", Bratislava 2008
22. Slovak National Centre for Human Rights, "Final Technical Implementation Report, Project reference : VS/2004/0428, Project Title : Series of national awareness raising activities, Time period covered by this report : 9 December 2004-8", December 2005

23. Committee of Ministers “Resolution ResCMN(2006)8 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Slovak Republic”, Council of Europe, 21 June 2006
24. Committee of Ministers “Recommendation RecChL(2007)1 on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Slovakia”, Council of Europe, 21 February 2007
25. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, “Second Opinion on the Slovak Republic”, adopted on 26 May 2005, Council of Europe, 21 June 2006, ACFC/OP/II(2005)004
26. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, “Comments of the Government of the Slovak Republic on the Second Opinion of the Advisory Committee on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities in the Slovak Republic”, Council of Europe, 21 June 2006, GVT/COM/OP/II(2005)004
27. European Charter for Regional of Minority Languages, “Application of the Charter in Slovakia – Initial monitoring cycle”, Council of Europe, 21 February 2007, ECRML(2007)1
28. Office of the Commissioner for Human Rights, “Follow-up report on the Slovak Republic (2001-2005), Assessment of the progress made in implementing the recommendations of the Council of Europe Commissioner for Human Rights”, 29 March 2006, CommDH(2006)5
29. Steering Committee for Human Rights, Committee of experts on issues relating to the protection of national minorities (DH-MIN), “Questionnaire on the ethnic data collection, Replies of the Slovak Republic”, Council of Europe, DH-MIN(2007)012
30. Committee on the Elimination of Racial Discrimination, “Reports submitted by States parties under Article 9 of the Convention, Eighth periodic reports of States parties due in 2008, Addendum – Slovak Republic”, United Nations, July 2008, CERD/C/SVK/8
31. Committee on the Elimination of Racial Discrimination, “Communication No. 31/2003: Slovakia”, United Nations, 10 March 2005, CERD/C/55/D/31/2003
32. Committee on the Elimination of Discrimination against Women, “Draft concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Slovakia”, United Nations, 18 July 2008, CEDAW/C/SVK/CO/4
33. Committee on the Rights of the Child, “Consideration of the reports submitted by States parties under Article 44 of the Convention, Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Slovakia”, United Nations, 8 June 2007, CRC/C/SVK/CO/2
34. The United Nations Refugee Agency (UNHCR), Being a Refugee, Age, Gender and Diversity Mainstreaming Report 2007, “How Refugees and Asylum Seekers Experience Life in Central Europe”, UNHCR Regional Representation for Central Europe, Budapest, August 2008
35. OSCE/ODIHR, “Holocaust Memorial Days in the OSCE Region – An overview of good governmental practices”, January 2008
36. Commission on Security and Co-operation in Europe, “Accountability and Impunity: Investigations Into Sterilisation Without Informed Consent in the Czech Republic and Slovakia”, Washington 2006
37. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), “FRA Annual Report 2008”, 24 June 2008
38. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), “The Slovak Republic needs to improve job prospects for youth”, 26 June 2007
39. Amnesty International, “Slovakia – Still separate, still unequal – Violations of the right to education of Romani children in Slovakia”, November 2007
40. Amnesty International Report 2008, “Human Rights in the Slovak Republic”
41. Decadewatch, “Roma activists assess the progress of the decade of Roma inclusion, Country reports – Slovakia”, 2007
42. European network against racism (ENAR), “ENAR Shadow Report 2006, Racism in Slovakia”, Daniel Milo, People Against Racism, October 2007
43. European network against racism (ENAR), “Responding to racism in Slovakia”, 2006

44. European network of legal experts in the non-discrimination field, "Executive Summary Slovakia Country report on measures to combat discrimination", Zuzana Dlugosova, 2007
45. European network of legal experts in the non-discrimination field, "Report on measures to combat discrimination – Country report Slovak Republic", Zuzana Dlugosova, 2007
46. Gizella Szabó Mihály Gramma, Gramma Language Office, "Working Paper 23, Language policy and language rights in Slovakia", Dunajská Streda/Dunaszerdahely, 2006
47. Human rights first, "Violence against Roma, 2008 Hate Crime Survey"
48. IHF Report 2007, "Human Rights in the OSCE Region – Slovakia"
49. Open Society Institute, "Equal Access to Quality Education for Roma – Slovakia", Monitoring report 2007, EU Monitoring and Advocacy Program, Education Support Program, Roma Participation Program
50. Milan Šimečka Foundation, Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) and European Roma Rights Centre (ERRC), "Forced Evictions in Slovakia – 2006, Executive Summary"
51. Roma Education Fund, "Advancing Education of Roma in Slovakia – Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions", 2007
52. Alliance of Women in Slovakia, Center for Civil and Human Rights, Centre on Housing Rights and Evictions, Cultural Association of Roma in Slovakia, EsFem, Fenestra, Milan Šimečka Foundation, Pro Choice Slovakia, "Joint Submission, Shadow Report to the Committee on the Elimination of Discrimination against Women for the Slovak Republic", 41st Session, 30 June to 18 July 2008
53. International Federation for Human Rights, "Comments to the fourth periodic report of the Slovak Republic on performance of the obligations arising from the Convention on the elimination of all forms of discrimination against women", submitted to the Committee on the Elimination of the Discrimination against Women for its 41st Session in June-July 2008 by the Centre for Civil and Human Rights, May 2008
54. State Provincial Office of Southern Finland, "Roma life in three countries – Finland, Slovakia and Slovenia", Tampere 2008
55. US Department of State, "Country Reports on Human Rights Practices 2007 – Slovak Republic", Released by the Bureau of Democracy, Human Rights and Labour, 11 March 2008
56. US Department of State, "International Religious Freedom Report 2007 – Slovak Republic", Released by the Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 19 September 2008

